

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI

KENDİNİ SANSÜRLEYİCİ GÖREV TÜRÜNÜN VE
ETKİLEŞİM ÇİFTLERİNİN BEYİN FIRTINASINDA
YARATICILIĞA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Funda KARCOĞLU

Danışman
Prof. Dr. Hamit COŞKUN

BOLU 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Funda KARCOĞLU'na ait "Kendini Sansürleyici Görev Türünün ve Etkileşim Çiftlerinin Beyin Fırtınasında Yaratıcılığa Etkisi" adlı çalışma, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle/ oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

23. 01. 2019

Unvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Dr. Hamit COŞKUN	
Üye : Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU	
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Yasemin ABAYHAN	

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “**Kendini Sansürleyici Görev Türünün ve Etkileşim Çiftlerinin Beyin Fırtınasında Yaratıcılığa Etkisi**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvurulmuş kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Funda KARCOĞLU

23.01.2019

ÖN SÖZ

Tanıdığım ilk günden bu yana adaletine, sabrına ve çalışma azmine hayran olduğum, lisans ve lisansüstü eğitimim boyunca çok değerli bilgi ve deneyimleriyle beni aydınlatan, tez çalışması süresince her adımda büyük bir sabırla yanımda olan yardımlarını ve desteğini esirgemeyen çok kıymetli tez danışmanım sevgili Prof. Dr. Hamit COŞKUN'a,

Çalışma alanı ve öğretileri ile farklı bir bakış açısı geliştirmemi sağlayan, birbirinden güzel bilgiler sunan çok değerli hocam ve jüri üyem Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU'na,

Tez jürisine dâhil olmayı tereddüt etmeden kabul eden ve kıymetli vaktini ayıran değerli hocam, Dr. Öğr. Üyesi Yasemin ABAYHAN'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Küçük detaylarla tez çalışmamı güzelleştiren Melis MERİÇ'e ve teknik desteği ile her aşamada yanımda olan sevgili Emre ÇELİK'e yardımları için teşekkür ediyorum.

Eğitim hayatım boyunca beni bir an olsun yalnız bırakmayan, zorluklarla mücadele etmem için beni yüreklendiren, doğrularımda ve yanlışlarımda beni kucaklayan biricik babama, anneme ve kardeşime yürekten teşekkür ediyorum.

Funda KARCOĞLU

23.01.2019

ÖZET

KENDİNİ SANSÜRLEYİCİ GÖREV TÜRÜNÜN VE ETKİLEŞİM ÇİFTLERİNİN BEYİN FIRTINASINDA YARATICILIĞA ETKİSİ

Funda KARCOĞLU

Yüksek Lisans Tezi

Psikoloji Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Hamit COŞKUN

Şubat 2019, 79 + xv Sayfa

Günlük yaşamda endüstri, eğitim, reklam ve sağlık gibi pek çok alanda yeni programların ve ürünlerin geliştirilmesinde yaratıcı düşüncelere ihtiyaç duyulmaktadır. Beyin fırtınası tekniği temelde kişilerde ve gruplarda yaratıcılığı arttırmayı hedeflemektedir. Bu teknik eleştiri olmadan akla gelen çok sayıda düşünceyi üretme ve bu düşünceleri birleştirmeye dayanmaktadır. Beyin fırtınasında özgün düşünce üretimini veya yaratıcılığı olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen faktörlerin belirlenmesine yönelik birçok çalışma bulunmaktadır.

Beyin fırtınasında yaratıcılığı olumsuz etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Kendini sansürleme ve etkileşim kaygısı da bunlar arasındadır. Bununla birlikte bu iki faktör geçmişte ayrı olarak incelenmemiş ve etkileşim kaygısının temelinde kendini sansürleme olduğu iddia edilmiştir. Ayrıca bu iki faktörün yaratıcılığı hangi yolla etkilediği bilinmemektedir. Bu sorunları aydınlatmak için düzenlenen araştırmada kendini sansürleme ve etkileşim kaygısının yaratıcı düşünce üretimi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma iki deneyden oluşmaktadır. İlk deneyde, kendini sansürleme isteği beyin fırtınası problemi manipüle edilerek değerlendirilmiştir. Beyin fırtınası problemleri: kadın cinayetlerini ve kadına yönelik şiddeti önlemek, aile üyeleri arasındaki iletişimi arttırmak ve eşlerin daha mutlu ve uyumlu olması olarak

belirlenmiştir. Katılımcılar seçkisiz bir şekilde eşleştirilmiş ve partnerleriyle birlikte kendilerine verilen beyin fırtınası problemi hakkında düşünce üretmişlerdir. Etkileşim kaygısını manipüle etmek amacıyla iki kişilik gruplar oluşturulmuş (kız-erkek, erkek-erkek) ve katılımcıların düşüncelerini partneriyle paylaşması istenmiştir. Bu çalışmada problem türünün (sansürlemenin) özgün, esnek ve derin düşünce üzerindeki etkisi anlamlıdır. Şiddet koşulundaki katılımcılar, diğer koşuldaki katılımcılara oranla daha az düşünce üretmiştir. Bununla birlikte yaratıcılık ile sansürleme arasındaki ilişkiye esneklik ve derin düşünme aracılık etmektedir. Etkileşim kaygısının özgün, esnek ve derin düşünme üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Benzer bir yöntemle hazırlanan ikinci deneyde, ilk deneyde yer alan eşler arasındaki uyum konusu araştırmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca etkileşim kaygısı değişkenine kız-kız grubu eklenmiştir. Sonuçlar ilk deney ile tutarlıdır. Buna göre şiddet koşulundaki katılımcılar kendilerini anlamlı bir şekilde daha fazla sansürlemiş ve sonuçta daha az düşünce üretmiştir. Buna ek olarak, yaratıcılık ile sansürleme arasındaki ilişkiye esnek ve derin düşünmenin kısmi olarak aracılık ettiği görülmüştür. Öte yandan, grupların aynı ya da farklı cinsiyetlerden oluşması yaratıcılık üzerinde anlamlı bir değişime yol açmamıştır. Elde edilen bulgular, literatürde kendini sansürleme isteği ile ilgili açıklamalar ve düşünceleri yazılı ya da sözlü olarak ifade etmenin kaygı düzeyinde farklılığa yol açması ile açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: Kendini Sansürleme, Etkileşim Kaygısı, Beyin Fırtınası, Yaratıcılık.

ABSTRACT

THE EFFECT OF SELF-CENSORSHIP BASED TASK TYPES AND INTERACTIVE DYADS ON CREATIVITY IN BRAINSTORMING

Funda KARCOĞLU

Master Thesis,

Department of Psychology

Advisor: Prof. Dr. Hamit COŞKUN

February 2019, 79 + xv Pages

In daily life, there is a need for creative ideas for developing new programs and products in many areas such as in industry, education, advertising and health. The main goal of the brainstorming technique is to increase creativity in individuals and groups. This technique is based on producing many ideas, which come to mind without criticism and combining those ideas. There are many studies on the brainstorming designed to determine the factors that enhance or inhibit the production of original ideas.

Among the factors that inhibits creativity in brainstorming are self-censorship and interaction anxiousness. However these two factors were not examined separately in the past and it has been claimed that self-censorship is the basis of the interaction anxiousness. Moreover, it is not known how these two factors affect creativity. In the research conducted to elucidate these problems, the effect of self-censorship and interaction anxiety on creative idea generation was examined. There are two experiments in this research. In the first experiment, self-censorship was assessed by manipulating the brainstorming problem. Brainstorming problems were determined as preventing the murders of women and violence against women, improving

communication between family members and increasing harmony between couples. The participants were paired randomly and they generated together ideas about problem of brainstorming to which was given them. Two pairs were formed (Female-Male, Male-Male) in order to manipulate interaction anxiousness and they were asked to share ideas with their partners. This study demonstrated that topic type (self-censorship) had significant effect on the number of the original, flexible and deep ideas. The participants under violence condition generated fewer ideas than participants under the other condition. In addition to this, it was also found that flexibility and persistence played mediator roles for the relationship between self-censorship and creativity. On the other hand, it was found that the interaction anxiousness did not have significant effect on the number of original, flexible, and deep ideas.

In the second experiment, which was prepared in a similar method, the topic of enhancing the harmony between couples was not included. In addition, the girl-girl pair was added to the interaction anxiousness. The results were consistent with the first experiment. Accordingly, the participants under violence condition significantly censored themselves more than others and produced the least number of ideas. Also, it was found that flexibility and persistence played mediator roles for the relationship between self-censorship and creativity. On the other hand, same or different genders of the partners did not lead to significant effect on creativity. Obtained findings were explained from the literature about self-censorship and expressing the ideas in written or verbal fashion that may lead to a difference in the degree of anxiety.

Key words: Self-censorship, Interaction Anxiousness, Brainstorming, Creativity.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI.....	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv

GİRİŞ	1
-------------	---

I. BÖLÜM

1. KURAMSAL TEMELLER İLGİLİ LİTERATÜR.....	4
1.1. Kendini Sansürleme İsteği	4
1.1.1. Tanım	4
1.1.2. Kuramsal Yaklaşımlar	5
1.2. Sosyal Kaygı	8
1.2.1. Tanım	8
1.2.2. Kuramsal Yaklaşımlar	10
1.3. Beyin Fırtınası ve Yaratıcılık.....	12
1.3.1. Tanım	12
1.3.2. Kuramsal Yaklaşımlar	13

II. BÖLÜM

2. ARAŞTIRMA 1	20
2.1. Yöntem.....	20
2.1.1. Örneklem.....	20

2.1.2. Veri Toplama Araçları	21
2.1.2.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu	21
2.1.2.2. Kendini Sansürleme İsteği Ölçeği (KSIÖ)	21
2.1.2.3. Sosyal Etkileşim Kaygısı Ölçeği (SEKÖ)	22
2.1.2.4. Nötralizasyon Görevi ve Yazım Hızı	22
2.1.2.5. Duygudurum Ölçümü	22
2.1.2.6. Beyin Fırtınası Problemi ve Yönergesi	22
2.1.2.7. Sansürleme Manipilasyonu	23
2.1.2.8. Kaygı Manipülasyonu	23
2.1.2.9. Algısal Ölçüm	24
2.1.2.10. Geri Bildirim Formu	24
2.1.3. İşlem	24
2.2. Bulgular	27
2.2.1. Kodlama	27
2.2.2. Nötralizasyon ve Yazım Hızı	28
2.2.3. Duygudurum Kontrolü	29
2.2.4. Özgün Düşünce Sayısı	30
2.2.5. Esnek Düşünce Sayısı	31
2.2.6. Derin Düşünce Sayısı	32
2.2.7. Değişkenler Arası Korelasyonel İlişkiler ve Aracılık Analizi	33
2.2.8. Algı Ölçeği Puanları	34
2.2.9. Etkileşim Kaygısı ve Kendini Sansürleme İsteği Ölçeği Değerlendirmeleri	35
2.3. Tartışma	36

III. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMA 2	39
3.1. Yöntem	39
3.1.1. Örneklem	39
3.1.2. Veri Toplama Araçları	40
3.1.2.1. Bilgilendirme Onam Formu	40
3.1.2.2. Kendini Sansürleme İsteği Ölçeği (KSIÖ)	40

3.1.2.3. Sosyal Etkileşim Kaygısı Ölçeği (SEKÖ).....	41
3.1.2.4. Nötralizasyon Görevi ve Yazım Hızı	41
3.1.2.5. Duygudurum Ölçümü.....	41
3.1.2.6. Beyin Fırtınası Problemi ve Yönergesi	42
3.1.2.7. Sansürleme Manipülasyonu	42
3.1.2.8. Kaygı Manipülasyonu	42
3.1.2.9. Algısal Ölçüm.....	43
3.1.2.10. Geribildirim Formu	43
3.1.3. İşlem.....	43
3.2. Bulgular	46
3.2.1. Kodlama	46
3.2.2. Nötralizasyon ve Yazım Hızı	47
3.2.3. Özgün Düşünce Sayısı	48
3.2.4. Esnek Düşünce Sayısı	49
3.2.5. Derin Düşünce Sayısı	50
3.2.6. Değişkenler Arası Korelasyonel İlişkiler ve Aracılık Analizi	51
3.2.7. Algı Ölçeği Puanları.....	52
3.2.8. Etkileşim Kaygısı ve Kendini Sansürleme İsteği Ölçeği Değerlendirmeleri	54
3.3. Tartışma	55
KAYNAKLAR	60

EKLER

EK 1: Gönüllü Katılımcı Bilgi Formu	67
EK 2: Kendini Sansürleme İsteği Ölçeği.....	69
EK 3: Etkileşim Kaygısı Ölçeği.....	70
EK 4: Nötralizasyon Çalışması ve Yazım Hızı Ölçümü.....	71
EK 5: Dolgu Maddeleri ve Duygudurum Ölçümü.....	72
EK 6a: Beyin Fırtınası Problemi ve Yönergesi	73
EK 6b: Beyin Fırtınası Problemi ve Yönergesi	74
EK 6c: Beyin Fırtınası Problemi ve Yönergesi	75

EK 7: Geribildirim Formu	76
EK 8: Son Bilgilendirme Formu	78
EK 9: Etik Kurul Onayı	79

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri	21
Tablo 2.2: Koşullara Göre Yazım Hızının Ortalama ve Standart Sapmaları.....	28
Tablo 2.3: Değişkenlerin Yazım Hızlarının 3X2'lik ANOVA Sonuçları.....	28
Tablo 2.4: Nötralizasyon Sonrası Duygudurum Ortalamaları ve Standart Sapmaları....	29
Tablo 2.5: Değişkenlerin Duygudurum Üzerindeki 3X2'lik ANOVA Sonuçları	29
Tablo 2.6: Beyin Fırtınası Öncesi Uyarılma Düzeyi Ortalamaları ve Standart Sapmalar.....	29
Tablo 2.7: Değişkenlerin Duygudurum Puanları Üzerindeki 3X2'lik ANOVA Sonuçları	30
Tablo 2.8: Özgün Düşünce Sayılarının Ortalamaları ve Standart Sapmalar	30
Tablo 2.9: Değişkenlerin Özgün Düşünce Sayısı Üzerindeki 3X2'lik ANOVA Sonuçları	31
Tablo 2.10: Esnek Düşünce Sayılarının Ortalamaları ve Standart Sapmalar	31
Tablo 2.11: Değişkenlerin Esnek Düşünce Sayısı Üzerindeki 3X2'lik ANOVA Sonuçları	32
Tablo 2.12: Derin Düşünce Sayılarının Ortalamaları ve Standart Sapmalar	32
Tablo 2.13: Değişkenlerin Derin Düşünce Sayısı Üzerinde 3X2'lik ANOVA Sonuçları	33
Tablo 2.14: Değişkenler Arası Korelasyon Katsayıları	33
Tablo 2.15: Algı Ölçümleri.....	34
Tablo 2.16: Ölçek Puanlarının Düşünce Sayısıyla Korelasyonel İlişkileri.....	35
Tablo 3.1: Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri	40
Tablo 3.2: Koşullara Göre Yazım Hızının Ortalama ve Standart Sapmaları.....	47
Tablo 3.3: Değişkenlerin Yazım Hızlarının 3X2'lik ANOVA Sonuçları.....	47
Tablo 3.4: Nötralizasyon Sonrası Duygudurum Ortalamaları ve Standart Sapmaları....	48
Tablo 3.5: Değişkenlerin Duygudurum Puanları Üzerindeki 3X2'lik ANOVA Sonuçları	48

Tablo 3.6: Özgün Düşünce Sayılarının Ortalamaları ve Standart Sapmalar	49
Tablo 3.7: Değişkenlerin Özgün Düşünce Sayısı Üzerindeki 3X2'lik ANOVA Sonuçları	49
Tablo 3.8: Esnek Düşünce Sayılarının Ortalamaları ve Standart Sapmalar	50
Tablo 3.9: Değişkenlerin Derin Düşünce Sayısı Üzerinde 3X2'lik ANOVA Sonuçları	50
Tablo 3.10: Derin Düşünce Sayılarının Ortalamaları ve Standart Sapmalar	50
Tablo 3.11: Değişkenlerin Derin Düşünce Sayısı Üzerinde 3X2'lik ANOVA Sonuçları	51
Tablo 3.12: Değişkenler Arası Korelasyon Katsayıları	51
Tablo 3.13: Ölçek Maddelerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	53
Tablo 3.14: Ölçek puanlarının düşünce sayısı ile korelasyonel ilişkileri	54

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Esnek Düşünce Sayılarında Aracılık Testi.....	33
Şekil 2.2: Derin Düşünce Sayılarında Aracılık Testi	34
Şekil 3.1: Esnek Düşünce Sayılarında Aracılık Testi.....	51
Şekil 3.2: Derin Düşünce Sayılarında Aracılık Testi	52

GİRİŞ

İnsanlar var olduğu andan itibaren hayatta kalabilme mücadelesi içerisinde milyonlarca çevresel uyarıcıya maruz kalmış ve kolay ya da zor pek çok deneyim edinmiştir. Karşılaştıkları bilgileri bilişsel işlemlerle işleyerek dış dünyayı anlamlandırmaya çalışmışlardır (Özdemir 2005: 1). Dışarıdan gelen çevresel uyarıcıları algılamak, tanımlamak ve diğerlerinden ayırt etmek; bilgiyi işleme sürecinin ilk adımını oluşturmuştur. Tanımlanan bilginin ihtiyaç duyulduğunda geri çağırılabilmesi için depolanması yani bellekte saklanması gerekmektedir (Özdemir 2005: 1). Depolama işlemi sırasında nesnelere ya da insanların diğerlerinden farklı kılan ayırt edici özelliklerine göre gruplandırılması sınıflandırma olarak tanımlanmıştır (Tajfel ve Forgas 1981: 114). Sınıflandırılan nesnelere bazılarının herhangi bir tehdit içermediği düşünülürken bazıları sorun olarak nitelendirilir. Bir sorunun varlığı, insanları bu sorunla başa çıkabilmek için farklı çözüm yolları aramaya yöneltir. Aynı soruna birden fazla çözüm önerisi sunma ve yeni fikirler geliştirme, yaratıcı düşünme becerisi ile ilgilidir (Aktamış ve Ergin 2007: 11-12).

Yaratıcı düşüncelerin günlük yaşamı daha kolay hale getirmesi, araştırmacıları bu düşünceleri artıran ve azaltan faktörleri tespit etmeye yöneltmiştir. Osborn (1957: 16) tarafından ileri sürülen beyin fırtınası tekniği ile çok sayıda düşünce üretilmesi amaçlanmıştır. Osborn (1957: 79) beyin fırtınası tekniğinde, çok daha fazla düşünce üretilebilmesi için düşüncelerin eleştirilmemesi, akla gelen her düşüncenin ifade edilmesi ve düşüncelerin niteliğinin değil niceliğinin önemli olduğunun vurgulanması gerektiğini bildirmiştir. Günümüzde özellikle örgütsel alanda çalışma grupları oluşturularak beyin fırtınası tekniği ile yeni programlar ve ürünler geliştirilmektedir (Paulus 2000: 77-78). Yeni projelerin geliştirilmesinde büyük önem taşıyan beyin fırtınası tekniğinde bireysel ve grup temelinde düşünceler üretilmektedir. Düşünce

üretimini olumlu ya da olumsuz etkileyen faktörlerin açıklanması, araştırmacıların ilgisini çekmektedir.

Camacho ve Paulus (1995: 1071), değerlendirme kaygısının beyin fırtınası gruplarında yaratıcı düşünce üretimini engelleyen faktörlerden birisi olduğunu ileri sürmüştür. İnsanların birincil ve ikincil gruplarda, ailede, arkadaşları arasında, iş yerinde ve eğlence gruplarında kendi düşüncelerini kolaylıkla ifade edebilmesi oldukça önemlidir (Coşkun, Durak ve Elgin 2006: 84). Bireylerin içinde buldukları ortam uygun olduğu halde bilinçli bir şekilde gerçek düşüncelerini gizlemesi kendini sansürleme isteği olarak tanımlanmaktadır (Hayes ve ark. 2005a: 298-299). Dolayısıyla bireylerin kişisel ya da ortamsal nedenlerle kendi düşüncelerini ifade etmemesi ve sessiz kalmayı tercih etmesi yaratıcı düşünce üretimini etkileyen bir diğer unsurdur. Kendini sansürleme isteğinin sosyal etkileşim kaygısıyla ilişkili olduğunu ileri süren araştırmalar bulunmaktadır. Arslan (2015: 1) yapmış olduğu araştırmada bu iki değişkenin yaratıcı düşünce üretimine etkisini incelemiştir. Arslan (2015: 15)'ın araştırmasında katılımcılara düşüncelerini karşı cinsle paylaşacakları bilgisi verilerek sosyal etkileşim kaygısı manipüle edilmiş ancak yüz yüze iletişim sağlanmamıştır. Bu araştırmada ise kişiler karşı cinsiyet ile yüz yüze iletişim kurarak düşüncelerini paylaşmışlardır. Kendini sansürlemenin etkisini incelemek için Arslan (2015: 14)'ın araştırmasıyla benzer bir teknik kullanılmış ve beyin fırtınası problemi manipüle edilmiştir.

Araştırmanın hipotezleri aşağıda belirtilmiştir;

- Kadına yönelik şiddet konusu, eşler arasında uyum ve aile içi iletişim konularına göre daha fazla sansürlen bir konudur.
- Kendini sansürleme isteği ve yaratıcılık arasında negatif yönlü bir ilişki vardır. Dolayısıyla kadına yönelik şiddet konusunda düşünce üreten katılımcıların performansı, diğer koşuldaki katılımcılardan daha düşük olacaktır.
- İkili grup çalışmasında farklı cinsiyetten oluşan çiftler (kız-erkek) aynı cinsiyetten oluşan (erkek-erkek ve kız-kız) çiftlere göre daha kaygılı hissedecektir.

- Sosyal etkileşim kaygısı ve yaratıcılık arasında negatif yönlü bir ilişki vardır. Buna göre farklı cinsiyetlerden oluşan (kız-erkek) çiftlerin performansı, aynı cinsiyetten oluşan (erkek-erkek ve kız-kız) çiftlere göre daha düşük olacaktır.
- Kendini sansürleme isteği ve etkileşim kaygısının yaratıcılık üzerinde ortak etkisi vardır. Dolayısıyla diğer koşullara göre en düşük performans, kadına yönelik şiddet konusunda düşünce üreten kız-erkek çiftlerinin performansı olacaktır.
- Kendini sansürleme ve yaratıcılık arasında esnekliğin aracı rolü vardır.
- Kendini sansürleme ve yaratıcılık arasında derin düşünmenin aracı rolü vardır.
- Etkileşim kaygısı ve yaratıcılık arasında esnekliğin aracı rolü vardır.
- Etkileşim kaygısı ve yaratıcılık arasında derin düşünmenin aracı rolü vardır.

I. BÖLÜM

1. KURAMSAL TEMELLER İLE İLGİLİ LİTERATÜR

1.1. Kendini Sansürleme İsteği

1.1.1. Tanım

Kendini sansürleme isteği, Hayes, Glynn ve Shanahan (2005a: 298-299) tarafından; bir kişinin farklı görüşte olduğunu algıladığı kişilerden ya da seyircilerden kendi gerçek düşüncelerini saklaması ve içinde bulunduğu ortam uygun olsa da bilinçli bir şekilde düşüncelerini ifade etmemesi olarak tanımlanmıştır. Kendini sansürleme isteğinde, bireyin diğerleriyle ilgili algısı önem taşımaktadır (Hayes ve ark. 2005a: 299). Kişi bu davranışını, diğerlerinin görüşleri hakkında bilgi sahibi olmadan ya da inançlarıyla ilgili bir varsayımda bulunmadan sergilediğinde bu eylem kendini sansürleme isteği olarak adlandırılmaz (Hayes ve ark. 2005a: 298-300). Kendini sansürleme isteğinde kişi içinde bulunduğu ortamı aktif olarak değerlendirir ve görüşlerini ifade edip etmeyeceğine karar verir (Hayes ve ark. 2005b: 443-445). Yaptığı değerlendirme sonucunda kendisini ifade etmeyi ya da sessiz kalmayı tercih eder.

Kişinin düşüncelerini ifade etmesi için, kişisel ya da çevresel pek çok motivasyon kaynağı bulunabilir. Ancak kendini sansürleme isteğinin tanımında bu motivasyon kaynakları ya da bireyin içinde bulunduğu ortamdaki kişi sayısı ile ilgili bir koşul bulunmamaktadır (Hayes ve ark. 2005a: 300-302).

1.1.2. Kuramsal Yaklaşımlar

Sosyal psikoloji: insanın kendisini ve toplumsal olayları nasıl algıladığını, çevresinden nasıl etkilendiğini ve çevresini nasıl etkilediğini, insan ilişkilerinin doğasını araştıran bilim dalıdır (Taylor, Peplau ve Sears 2008: 9). Sosyal etki ise sosyal psikolojinin temel konularından biri olup insanın sosyal davranışlarını aydınlatmaktadır. Kişilerin var olan düşünceleri; içinde bulunduğu toplumdan, sosyal ilişkilerinde edindiği rollerden ve etkileşim halinde olduğu diğer kişilerin tutum ve davranışlarından etkilenir (Taylor, Peplau ve Sears 2008: 212). Bu etkileşim, kişinin toplumsal yaşamda varlığını sürdürebilmesini sağlar (Taylor, Peplau ve Sears 2008: 212-213).

Yapısal olarak incelendiğinde, kendini sansürleme isteğinin, “görüş ifadesinin engellenmesi” (opinion expression inhibition) kavramı ile örtüştüğü ve uyma davranışı ile farklılaştığı görülmüştür (Hayes ve ark. 2005a: 305-310). Görüş ifadesinin engellenmesi, kendini sansürleme isteğini de içinde barındıran daha genel bir kavramdır. Kişinin gerçek düşüncelerini ifade etmesinin engellenmesinde; tartışılan konu, ortamsal ve algısal etkenler, grup üyelerinin görüşlerinin dağılımı ve iletişim kaygısı gibi pek çok faktör rol oynamaktadır (Hayes ve ark. 2005a: 305-310). Bir kişinin inanç ya da davranışlarını gönüllü ya da gönülsüz bir şekilde, içinde bulunduğu grup standartlarıyla uyumlu hale getirmesine uyma adı verilir (Taylor, Peplau ve Sears 2008: 212-238). Normlara uyma ile ilgili iki klasik çalışma bulunmaktadır. Bunlardan ilki Muzaffer Sherif tarafından 1936’da “otokinetik etki” olarak bilinen algı yanılsamasından yararlanılarak gerçekleştirilmiştir (Taylor, Peplau ve Sears 2008: 212-238). Sherif, 1936’da yapmış olduğu deneyde iki ya da üç kişilik gruplar oluşturarak denekleri karanlık bir odaya almış daha sonra her bir deneğin gördüğü ışığın ne kadar hareket ettiğini tahmin etmesini ve bu tahminini sesli olarak söylemesini istemiştir (Taylor, Peplau ve Sears 2008: 212-238). İlk denemede deneklerin yanıtlarının birbirinden oldukça farklı olduğu ancak deneme sayısı arttıkça deneklerin kendisinden öncekilerin yanıtlarına yakın tahminlerde bulunduğu ve yanıtlarının birbiriyle benzerlik gösterdiği gözlemlenmiştir (Taylor, Peplau ve Sears 2008: 212-238). Sherif’in deneyinde uyarıcının belirgin olmaması Solomon Asch için ilham kaynağı oluşturmuş ve Asch, 1956’da gerçeğin açık seçik ortada olduğu bir düzenek hazırlayarak uyma

davranışını incelemiştir (Taylor, Peplau ve Sears 2008: 212-238). Bu düzenekte sadece bir tanesinin gerçek denek olduğu, diğerlerinin işbirlikçi olduğu 5 kişilik gruplar oluşturulmuştur. Bu gruplara üzerinde bir tek siyah çizgi bulunan bir kartla üzerinde üç siyah çizgi bulunan başka bir kart gösterilmiş ve grup üyelerinden birinci kartta bulunan tek çizginin ikinci karttaki çizgilerden hangisi ile eşleştiğini söylemeleri istenmiştir (Taylor, Peplau ve Sears 2008: 212-238). Hangi iki çizginin eşleştiği açık bir şekilde belli olmasına rağmen işbirlikçilerden yanlış cevap vermeleri istenmiştir. Kartlar gösterildikten sonra grup üyeleri sıra ile cevabını söylemiş ve gerçek apaçık ortada olduğu halde yanlış cevap vermişlerdir (Taylor, Peplau ve Sears 2008: 212-238). Grup üyelerinin yanlış cevap vermesine anlam veremeyen gerçek katılımcının, sıra kendisine geldiğinde diğerlerinin kararına uyduğu ve yanlış cevap verdiği görülmüştür. Bu iki araştırma, insanların nasıl düşüneceği, nasıl davranacağı ve ne konuşacağı konusunda bir fikri olsa da olmasa da içinde bulunduğu toplumun düşüncelerini değerlendirmeye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir (Taylor, Peplau ve Sears 2008: 212-238). Kendini sansürleme davranışında da kişi içinde bulunduğu grubun düşüncelerini değerlendirir ve bu değerlendirme sonucunda kendi gerçek düşüncesini açıklamamayı seçer. Bu kapsamda değerlendirildiğinde uyma davranışı kendini sansürleme isteğinin bir görünümü olarak ele alınabilir (Hayes ve ark. 2005a: 310).

Özellikle örgütsel alanda insan davranışlarını açıklamaya çalışan ve kendini sansürleme isteği ile de benzerliği olan teorilerden birisi izlenim yönetimidir (impression management) (Bolino ve Turnley 1999: 187). Goffman (1959: 49) izlenim yönetimi kavramını, kişinin etkileşim kurduğu diğer kişilerin kendisiyle ilgili algılarını bilinçli bir şekilde kontrol etmeye çalışması olarak tanımlamıştır. Kişi, diğerlerini etkileyebilmek ve kendisiyle ilgili istediği imajı yaratmak amacıyla bazı davranışlarını gizlerken bazı davranışlarını ön plana çıkartabilir. İzlenim yönetimi ya da kendini izleme; sosyal etkileşim sürecinde imaj oluşturma yöntemi, belirli bir amaca ulaşma girişimi, davranışların yönlendirilmesi ve kontrol edilmesi ile diğer bireyleri etkilemeye yönelik bir süreç olarak tanımlanabilir (Doğan ve Kılıç 2009: 54-56). Kişinin bilinçli bir şekilde diğerlerinin düşüncelerini değerlendirmesi kendini sansürleme isteğiyle benzerlik göstermektedir. Her iki kavram için de seyircinin düşünceleri önem taşımaktadır. Bunun yanında izlenim yönetimi kavramında amaçlı davranışlardan

bahsedilirken kendini sansürleme isteğinde amaçlı bir şekilde kişinin sessiz kalması söz konusudur.

Snyder (1974: 527); kişilerin sosyal etkileşime girebilmeleri ve bu etkileşimi sürdürebilmeleri için kendilerini karşısındakilere doğru bir şekilde ifade etme ve karşısındaki kişileri de doğru bir şekilde anlama ve yorumlama ihtiyacı duyduğunu belirtmiştir. Kişinin kendisini ortaya koyması sırasında davranışlarını düzenlemesi ve kontrol etmesi kendini ayarlama (self-monitoring) olarak tanımlanmıştır (Snyder 1974: 527-530). Kendini ayarlama davranışının amaçları;

- a) Kişinin gerçekte var olan duygusal durumuna odaklanarak karşısındakilere bu duyguyu olduğundan daha yoğun yaşıyormuş gibi iletmesi,
- b) Kişinin yaşantısıyla ilgili olmayan keyfi bir duygusal durumu karşısındakilere iletterek gerçekte var olmayan başka bir duygusal durumu yaşıyor gibi davranması,
- c) Kişinin içinde bulunduğu ortama uygun olmayan bir duygusal durumu, ortam ile uyumlu hale getirebilmek için gizlemesi, tepkisiz kalması ve ifadesiz görünmesi,
- d) Kişinin içinde bulunduğu ortama uygun olmayan bir duygusal durumu uyumlu hale getirebilmek için gizlemesi ve uyumlu olan başka bir duygusal durumu yaşıyormuş gibi görünmesi,
- e) Kişinin tepkisiz kalmasının uygun olmadığı durumlarda, gerçekte hiçbir şey hissetmemesine rağmen bazı duyguları yaşıyor gibi görünmesi şeklinde sıralanabilir (Snyder 1974: 527-530; Aktaran: Bacanlı 1990: 12-13).

Bazı kişiler bu davranışı sürekli bir şekilde sergiler ve davranışlarını aşırı derecede kontrol altına alır, bu kişilere kendini ayarlayıcılar (self-monitors) ya da kendini ayarlama becerisi yüksek (high self-monitor) kişiler denir (Snyder 1974: 531). Bu stratejileri çok sık kullanmayan kişilere de kendini ayarlama becerisi düşük (low self-monitor) kişiler denir (Snyder 1974: 531).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında gerçekleştirilen sosyal etki ve uyma ile ilgili araştırmalar Noelle-Neuman tarafından ileri sürülen suskunluk sarmalı (spiral of silence) kuramının oluşumuna büyük katkı sağlamıştır (Boz 1999: 43). Noelle-

Neumann 1972'de Almanya Federal Seçimlerinde Hristiyan Sosyal Demokratların kazanmalarını bilimsel bir kuram ile açıklamıştır (Irvan 1997: 423-426).

Bu kurama göre; çoğunluğun görüş birliği sağladığı bir konuda farklı görüş ileri süren kişiler, çoğunluk tarafından dışlanmakla tehdit edilir, bu tehdit de kişilerin sürekli olarak dışlanma korkusu yaşamasına neden olur (Noelle-Neumann 1977: 145). Noelle-Neumann (1977: 145), kişilerin bu korku ile başa çıkmak için, içinde bulunduğu toplumun düşünsel özelliklerini değerlendirdiğini ve kamu önünde sergilediği davranışlarında kendi gerçek düşüncelerini açıkça ifade etmesi ya da gizlemesinin temelinde bu değerlendirmelerin bulunduğu ileri sürmüştür. Noelle-Neumann (1977: 145-150), suskunluk sarmalı kuramında çoğunluğun kendisiyle benzer görüşte olduğu durumlarda bireylerin düşüncelerini ifade etmek için cesaret bulduğunu ve konuşmak için azınlığa göre daha istekli olduğunu, kendi görüşünün azınlıkta olduğu durumlarda sessiz kaldığını belirtmiştir. Bu durum daha çok ifade edilen, toplumda yaygın olan görüşün gerçekte olduğundan daha güçlü, bastırılmış ve azınlıkta olan görüşün de daha zayıf algılanmasına yol açmaktadır (Noelle-Neumann 1977: 150). Buna ek olarak Noelle-Neumann (1977: 152), suskunluk sarmalının dinamik bir süreç olduğunu, azınlığın görüşünün yaygın hale gelmesiyle birlikte çoğunluğun çevresinde meydana gelen bu değişime uyum sağlayarak azınlıkta olan ve yaygınlaşmaya başlayan görüşü desteklemeye başladığını ileri sürmüştür.

Tüm bu kuramsal yaklaşımlar değerlendirildiğinde, bireylerin içinde buldukları ortamda kendisini ifade etmeden önce ortamın özelliklerini değerlendirdiği, bu değerlendirme sonucunda kendi düşünce ve davranışlarını gizlemeyi ya da ifade etmeyi seçtiği, bunları yaparken birtakım stratejiler kullandığı görülmektedir.

1.2. Sosyal Kaygı

1.2.1. Tanım

İnsanlar hızla değişen ve gelişen karmaşık bir sosyal yapı içerisinde varlığını sürdürmek için çevresine uyum sağlamaya ve çevresiyle iyi iletişim kurmaya çalışır

(Öztürk 2014: 16). Bazı kişiler rahat bir şekilde çevresiyle iletişim kurabilir ve kendisini kolayca ifade edebilir, bazıları için ise çevresiyle etkileşime geçerek kendini ifade etmek oldukça güçtür (Öztürk 2014: 16). Toplum önünde konuşma yapmak, yabancı bir ortamda bulunmak, birisiyle tanışmak gibi insanların etkileşim içerisinde bulunduğu pek çok durumda iletişimi zorlaştıran nedenlerden birisi de sosyal kaygıdır (Öztürk 2014: 17).

Sosyal kaygı; kişinin başkaları tarafından olumsuz bir şekilde değerlendirilebileceğini ve bundan rahatsızlık duyacağını düşündüğü durumlarda belirgin bir korku hissetmesi ve herhangi bir eylem gerçekleştirmekten ya da etkileşime girmekten kaçınması olarak tanımlanabilir (Güngör 2001: 18; DSM IV 2000:191 ve DSM V 2013: 77). Sosyal kaygısı yüksek olan kişiler sıklıkla yanlış bir şey yapacağı ya da yanlış bir şey söyleyeceği ve bunun sonucunda gülünç duruma düşeceği korkusunu yaşar, bu nedenle kendisini ifade etmekte isteksizdirler ve sosyal etkileşim kuracakları durumlardan kaçınırlar (Güngör 2001: 18; DSM IV 2000: 191 ve DSM V 2013: 77).

Kişinin sosyal kaygı yaşaması için gerçek bir değerlendirici olmasına gerek yoktur, tasarımsal değerlendirici de sosyal kaygının yaşanması için yeterlidir, yani kişinin sadece diğer kişiler tarafından değerlendirilmesi değil değerlendirilme olasılığının bulunması da sosyal kaygının yaşanmasına neden olabilir (Beck ve Emery 1985: 3-6). Dolayısıyla sosyal kaygının temelinde başkaları tarafından değerlendirilme korkusu yer almaktadır. Kaygının pek çok nedeni olabilir, eğer kişi sosyal ortamda kaygılanıyorsa sosyal kaygı olarak değerlendirilir. Sosyal ortam; başkalarının ilgisinin kişinin üzerinde olduğu ya da olabileceği durumlar olarak tanımlanır (Schlenker ve Leary 1982: 641).

Sosyal kaygı, Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından 1980'de DSM-III'te ayrı bir ruhsal bozukluk olarak ele alınmıştır (Güngör 2001: 18). Sosyal kaygı ile ilgili pek çok araştırma yapılmış olup çeşitli terimlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bunlardan biri de utangaçlıktır. Utangaçlık; kişilerarası ilişkileri olumsuz yönde etkileyen, kişinin sosyal etkileşimini kısıtlayan rahatsız edici bir duygudur (Zimbardo 1977: 48; Aktaran Güngör 2001: 19). Utangaçlık daha çok kişilik özelliği olarak değerlendirilir, bu kişiler

kendisini ifade etmekte güçlük çektiği için başkaları ile konuşurken belirgin bir korku yaşar ve iletişim kurmaktan kaçınırlar (Bruch ve Heimberg 1995: 52).

Watson ve Friend (1969: 449), sosyal kaygı; kişinin sosyal ortamlarda başkaları tarafından olumsuz bir şekilde değerlendirilmekten korkması, rahatsızlık duyması ve daha sonra kasıtlı olarak sosyal ortamlardan kaçınması şeklinde üç boyutta ele almış ve temelinde değerlendirilme korkusunun olduğunu vurgulamıştır.

Leary (1983: 66-75) kişinin belirli bir zamanda ve belirli bir durumdaki konumunun sosyal kaygıyla, bu zaman ve durum içerisinde ne sıklıkla kaygılandığının ve bu kaygının şiddetinin ne kadar olduğunun sosyal kaygılilik durumu ile ilgili olduğunu ileri sürmüştür.

1.2.2. Kuramsal Yaklaşımlar

Sosyal kaygının oluşumunda kişisel özellikler, geçmişteki deneyimler, kaygının yaşandığı ortam ve beceri eksiklikleri önem taşımaktadır, dolayısıyla tüm bunları kapsayan bir açıklama yapmak yararlı olacaktır (Öztürk 2014: 21). Sosyal kaygı araştırmacıların merak ettiği ve ilgilendiği bir konu olmuş ve bununla ilgili pek çok araştırma yapılmıştır.

Biyolojik yaklaşım, sosyal kaygının kalıtsal olarak aktarıldığını ve beyinde sosyal kaygı ile ilişkili alanların bulunduğunu ileri sürmektedir. Bu amaçla düzenlenen araştırmalarda; ailesinde, özellikle birinci derece yakınlarında sosyal kaygı öyküsü bulunan kişilerin bulunmayanlara göre sosyal kaygı yaşamaya daha yatkın olduğu bulunmuştur. (Stein ve ark. 1998: 90-97; Aktaran Öztürk 2014: 18). Beyin görüntüleme cihazı kullanılarak yapılan araştırmalarda ise amigdalanın kaygı ile ilişkili olduğu, kişilerin sosyal tehditle karşılaştığı ve sosyal kaygılı olduğu durumlarda amigdalanın aşırı duyarlılık gösterdiği bulunmuştur. (LeDoux 1998: 49, Akt. Öztürk 2014: 19).

Kültürel yaklaşım, sosyal kaygının pek çok kültürde bulunduğunu ancak sosyal kaygı düzeyinin kültürler arasında değişkenlik gösterdiğini vurgulamaktadır. Bu konuda

yapılan araştırmalar, sosyal kaygının toplumun iklimi, gelişmişlik düzeyi, toplumdaki kişilerin eğitim düzeyi ve sosyal kaygısı olan kişilere karşı tutumları ile ilişkili olduğunu gostermektedir. Sosyal kaygılı kişiler toplum tarafından olumsuz etkilendiklerinde kaygılarının şiddeti artmaktadır (Öztürk 2014: 19). Sıcak iklimlerde yaşayanların soğuk iklimlerde yaşayanlara oranla daha düşük sosyal kaygı yaşadıkları ve sosyal ilişkilerinde daha az kaçınma davranışı sergiledikleri de bilinmektedir (Öztürk 2014: 19). Buna ek olarak, eğitim düzeyi ve gelişmişlik düzeyi yüksek olan kültürlerde sosyal kaygı düzeyinin daha düşük olduğu bilimsel olarak kanıtlanmıştır (Öztürk 2014: 19).

Psikanalitik yaklaşım, sosyal kaygının temelinde utanç yaşantıları, suçluluk duygusu ve ayrılık kaygısı olduğunu, sosyal kaygı yaşayan kişinin bilinçdışında dikkat çekme ve başkalarının onayını alma isteğinin bulunduğunu ileri sürmektedir (Türkçapar 1999: 248).

Davranışçı yaklaşım, kişinin gözlem yolu ile ya da klasik koşullanma ile sosyal kaygıyı öğrendiğini ileri sürmektedir. Buna göre kişi yakın çevresinde sosyal kaygı yaşayan kişiyi gözlemleyerek ya da bu kişinin sosyal kaygı ile ilgili anlattıklarından yola çıkarak sosyal kaygıyı öğrenir. Kişi günlük yaşamında sosyal kaygıyı deneyimlese, bu deneyime benzer bir durumla karşılaştığında aynı tepkileri verir, yani koşullanır (Türkçapar 1999: 251).

Bilişsel yaklaşım kişinin düşünce, inanç ve algılama sisteminin sosyal kaygı ile ilişkili olduğunu savunur. Kişide var olan yanlış inanç, yaşanan olayı yanlış yorumlamasına ve tehdit olarak algılamasına neden olmaktadır (Beck ve Emery 1985: 54). Bunun sonucunda da kişi sosyal kaygı yaşamaktadır (Beck ve Emery 1985: 55).

Beceri eksikliği yaklaşımına göre insanların günlük yaşamlarında çevresiyle etkileşime geçebilmesi için birtakım sosyal becerilere sahip olması gerekir, bu becerilerin eksikliği kişinin sosyal kaygı yaşamasına neden olur (Öztürk 2014: 21; Bacanlı 1999: 25-32).

Gilbert (2000: 176), kişinin kendi sosyal statüsünü çevresindeki kişiler ile karşılaştırdığını, kendisini statü bakımından diğerlerinden daha aşağıda algıladığında sosyal kaygı yaşadığını savunur.

Schlenker ve Leary (1982: 643)'nin öz-sunum/kendini sunma (self-presentation approach) yaklaşımı, sosyal kaygı ile ilgili araştırmaları büyük ölçüde etkilemiştir. Bu yaklaşıma göre insanlar başkaları üzerinde istedikleri izlenimi bırakmaya çalışır ancak bu konuda başarılı olup olamayacağından emin olamazlar (Schlenker ve Leary 1982: 643). Başkaları tarafından nasıl algılandığını ve nasıl değerlendirildiğini merak ederler (Schlenker ve Leary 1982: 643-644). Çünkü başkaları tarafından olumsuz bir şekilde değerlendirildiklerinde sosyal kaygı yaşarlar (Schlenker ve Leary 1982: 644). Bu yaklaşım, kişinin sosyal ilişkilerde beceri eksikliğinin bulunması, fiziksel olarak çekici olmaması, grup kurallarına uymaması ya da nezaketsiz olması durumunda diğerleri tarafından değer görmeyeceğini ve dışlanmanın en fazla olacağını ileri sürmektedir (Öztürk 2014: 24; Schlenker ve Leary 1982: 643-645).

1.3. Beyin Fırtınası ve Yaratıcılık

1.3.1. Tanım

Sürekli değişen ve gelişim içerisinde olan dünyada hayatımızı kolaylaştırabilecek yeni buluşlara, teknolojik gelişmelere ve yeni ürünlere ihtiyaç duyulmaktadır, bu ihtiyaçların karşılanması için de yeni ve yaratıcı fikirlerin olması gerekmektedir (Paulus ve Yang 2000: 77).

Üretilen düşüncenin yaratıcı olabilmesi için, yeni, orijinal ve orijinal olduğu kadar da uygulanabilir olması gerekmektedir (Kasof 1995: 312; Amabile 1983: 358 ve Paulus ve Nijstad 2003: 12). Yaratıcı düşüncelerin günlük yaşamdaki önemi Alex Osborn'un dikkatini çekmiş ve 1957'de yaratıcı düşüncelerin ortaya çıkartılmasını sağlayan "beyin fırtınası" tekniğini geliştirmiştir. Osborn (1957: 78), üretilen düşüncelerin sayısının nitelikleri ile ilişkili olduğunu bunu da beyin fırtınası tekniği ile

gerçekleştirmenin mümkün olduğunu belirtmiştir. Diehl ve Stroebe (1987: 497-509), yaptıkları araştırmada Osborn ile benzer sonuçlar elde etmiş ve düşünce sayısı arttıkça bu düşüncelerin içerisinde orijinal düşüncelerin çıkma olasılığının da arttığını bulmuştur.

Osborn (1957: 98), üretilen düşüncelerin eleştirilmesinin yaratıcılığı olumsuz yönde etkileyebileceğini bu nedenle beyin fırtınası tekniğinde düşünceleri eleştirmekten kaçınılması gerektiğini vurgulamıştır. Benzer olarak, Camacho ve Paulus (1995: 1074-1076) yaptıkları araştırmada düşüncelerini eleştiren bireylerin, eleştirmeyenlere kıyasla beyin fırtınası tekniğinde daha başarısız olduğu sonucunu bulmuştur.

Osborn (1957: 92), beyin fırtınası tekniğinde performansı arttırmak için bazı yönergeler oluşturmuştur. Bu yönergeler ile bireylerin düşüncelerini eleştirmemesini, akla gelen her bir düşünceyi bildirmesini, niteliğine bakmaksızın mümkün olduğunca çok sayıda düşünce üretmesini ve daha önce üretilen düşüncelerle birleştirerek yeni düşünceler ortaya koymasını istemiştir (Osborn 1957: 92). Bu sayede beyin fırtınası tekniğinde verimliliğin artacağını savunmuştur.

1.3.2. Kuramsal Yaklaşımlar

Osborn (1957: 78) problem çözümünde insanların aklına gelen ilk düşüncenin sıklıkla kendi kullandığı ve bildiği çözümler olduğunu, düşünce üretimine devam ettikçe yeni ve daha orijinal düşüncelerin ortaya çıkabileceğini ileri sürmüştür. Buna ek olarak Osborn, beyin fırtınası tekniğinin yüz yüze ya da etkileşim gruplarında uygulandığında daha etkili olduğunu, bireysel uygulamalara kıyasla yüz yüze ya da etkileşim gruplarında daha fazla düşünce üretildiğini öngörmüştür. Kişilerin diğer grup üyelerinin ürettiği düşünceler ile kendi düşüncesini birleştirerek daha fazla düşünce üreteceğini varsaymıştır. Ancak yapılan araştırmalar Osborn'un bu varsayımını desteklememektedir. Yapılan araştırmalar, nominal grupların (aslında gerçek bir grup olmayan ancak düşünceleri ortak bir havuzda toplanan sözde grup) beyin fırtınasında etkileşim gruplarından daha fazla düşünce ürettiklerini göstermektedir (Diehl ve Stroebe 1987: 497-509 ve Mullen, Johnson ve Salas 1991: 3-24).

Mullen, Johnson ve Salas (1991: 22), beyin fırtınasında gruplarda üretim kaybının daha fazla olmasını üye sayısı ile açıklamaktadır. Grup üyelerinin sayısı arttıkça üretim kaybının da bununla orantılı olarak artacağı ileri sürülmüştür.

Diehl ve Stroebe (1987: 497-509), gruplarda üretim kaybının boş verme ya da sosyal kaytarma ile ilişkili olduğunu savunmaktadır. Grup üyelerinin, diğerlerinin performansına güvenerek daha az çaba gösterme eğiliminde olduğu, özellikle bireysel katkıların belirsiz olduğu gruplarda bu davranışın daha fazla gözlemlendiği bildirilmiştir (Diehl ve Stroebe 1987: 497-509 ve Paulus ve Yang 2000: 76-87). Diehl ve Stroebe (1987: 497-509) üretim kaybının sadece sosyal kaytarmadan kaynaklanmadığını “üretim engellenmesi”nin de buna neden olabileceğini açıklamışlardır. Beyin fırtınası grubunda bir kişinin düşüncelerini ifade ettiği sırada başka bir grup üyesinin söz alamaması üretim engellenmesi olarak adlandırılmaktadır.

Paulus ve Dzindolet (1993: 580), gruplarda üretim kaybını “aşağı doğru eşleme” (downward matching) kavramı ile açıklamaktadır. Buna göre grup üyeleri performanslarını karşılaştırma olanağına sahipse, kendi performansını grubun en düşük performans sergileyen üyesiyle eşleştirme eğilimindedir. Kişilerin performansını en az düşünce üreten kişi ile eşleştirmesi daha az düşünce üretmesine neden olur.

Camacho ve Paulus (1995: 1076), beyin fırtınası gruplarında üretim kaybını değerlendirilme ve etkileşim kaygısı ile açıklamaktadır. Etkileşim kaygısı yüksek olan kişilerin daha fazla değerlendirilme kaygısı yaşayacağını dolayısıyla daha az düşünce üreteceğini bildirmişlerdir.

Paulus ve Yang (2000: 76-87), gruplarda uygulanan beyin fırtınası tekniğinde kişilerin değerlendirilme kaygısı yaşadığı ve üretim engellemesinin söz konusu olduğunu bunun sonucunda nominal gruplara kıyasla daha düşük bir performans sergilendiğini, uygulamanın devamında grup üyelerinin aşağı doğru eşleştirme ve sosyal kaytarma ile düşük performans sergilemeye devam ettiğini ileri sürmüştür.

Beyin fırtınasında verimliliği arttırmak ve üretim kaybını önlemek amacıyla pek çok araştırma yapılmıştır. Bunun sonucunda beyin fırtınasının uygulanış biçiminde birtakım düzenlemeler yapılarak sözel beyin fırtınası, elektronik beyin fırtınası ve beyin yazımı teknikleri geliştirilmiştir. Sözel beyin fırtınası tekniğinde, üretilen düşüncelerin sözel olarak ifade edilmesi ile daha fazla ve daha kaliteli düşüncelerin ortaya çıkacağı öngörülmüştür (Osborn 1957: 76). Ancak bu tekniğin uygulanmasında değerlendirilme kaygısı ve sosyal kaytarma gibi üretimi engelleyen durumlar söz konusudur (Diehl ve Stroebe 1987: 504 ve Camacho ve Paulus 1995: 1078). Elektronik beyin fırtınası tekniğinde katılımcılar düşüncelerini elektronik ortamda ifade ederken diğer katılımcıların düşüncelerini aynı anda ekranlarında görmektedirler (Gallupe, Bastianutti ve Cooper 1991: 139). Bu teknik ile değerlendirilme kaygısı ve üretimin engellenmesi gibi üretimi olumsuz yönde etkileyen faktörler ortadan kalkmaktadır. Beyin yazımı tekniğinde ise grup üyeleri düşüncelerini kağıt üzerine yazarak düşünce üretmektedir (Paulus ve Yang 2000: 82).

Bu araştırmada da beyin yazımı tekniği kullanılmış ve sosyal kaygı ve sansürlemenin beyin fırtınasında etkisini birlikte değerlendirmek hedeflenmiştir. Bu konuda literatürde yapılan iki araştırma bulunmaktadır. Birinci araştırmada beyin fırtınası gruplarında etkileşim kaygısının etkisi incelenmiştir. Bu araştırma kişilik değerlendirmesi temelinde oluşturulan grup kompozisyonuna dayanmaktadır. Camacho ve Paulus (1995: 1073-1074), araştırma öncesinde katılımcıların etkileşim kaygısını ölçmüş ve bir hafta sonra ölçekten aldıkları puanlara göre dört kişilik gruplara atamıştır. Gruplar ölçeğe göre kaygısı yüksek olan dört grup üyesinden, kaygısı düşük olan dört grup üyesinden ve ikisi yüksek ikisi ise düşük olan dört kişilik karma grup üyesinden oluşturulmuştur. Yüksek etkileşim kaygısı olan bireyler, düşük olanlara kıyasla değerlendirilme kaygısını daha fazla hissettikleri için daha az sayıda düşünce üretmişlerdir (Camacho ve Paulus 1995: 1076). Karma koşulda olan grup üyeleri ile kaygısı yüksek olan grup üyelerinin düşünce sayılarının aynı olduğu görülmüştür. Bu durum karma grup koşulunda kaygısı düşük bireylerin zamanla kaygısı yüksek bireylere benzediğine işaret etmektedir. Yüksek etkileşim kaygısı olan bireylerin, düşük olanlara kıyasla daha az sayıda düşünce üretmeleri bulgusu, bu bireylerin grup ortamında

düşüncelerini sansürlemelerine bağlanmaktadır. Başka bir deyişle sansürleme, etkileşim kaygısının etkisinin altında yatan mekanizma olarak değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte bu varsayımı test etmek için başka bir araştırmaya gereksinim duyulmaktadır. Bu amaçla sansürleme olasılığı yüksek ve yüksek olmayan konularda beyin fırtınası yaparak bu varsayım test edilebilir. Ayrıca düşünceleri açıklama veya açıklamama yoluyla etkileşim kaygısının etkisi de incelenebilir. Bu konuda yapılan bir araştırmada, Dugosh ve Paulus (2005: 317-318), elektronik ortamda gerçekleştirilen beyin fırtınasında, düşüncelerini yazdıktan sonra arkadaşlarına okuma koşulunda bulunan katılımcıların düşünce üretimini azaldığını bulmuştur. Bununla birlikte söz konusu düşüncede azalma durumunun, düşünceleri okuma sırasında zaman kaybından mı yoksa bu düşünceleri okumayla ilgili kaygıdan mı ortaya çıktığı bilinmemektedir. Araştırmacılar bunu sözelleştirmenin etkisi olarak yorumlamışlardır.

Bu konuda yapılan ikinci ve üçüncü araştırma yukarıda anlatılan tartışmalar çerçevesinde kaygı ve sansürlemenin bağımsız ve varsa olası ortak etkisini test etmek için yapılmıştır (Arslan 2015: 2). Ancak bu araştırmalarda katılımcılar düşüncelerini gerçekte bir başka katılımcıya açıklamamışlar; sadece araştırma öncesinde düşüncelerini açıklayacakları bilgisi verilmiştir. Arslan (2015: 15), ilk çalışmasında etkileşim kaygısını, kaygı koşulunda bulunan katılımcılara kontrol koşulunda bulunanların aksine oturumun sonunda yazdıkları düşünceleri sınıftan bir arkadaşına okuyacakları yönergesi vererek manipüle etmiştir. Kendini sansürleme isteğini ise çalışılacak konu türüyle manipüle etmiştir. Sansürleme koşulundaki katılımcılardan cinsel yaşam konusunda düşünce üretmelerini, kontrol koşulundakilerden ise daha mekanik konu olan kağıt atacının kullanımları konusunda düşünce üretmelerini istemiştir. Arslan (2015: 19-23)'in araştırmasında sansürleme koşulları arasında özgün, esnek ve derin düşünce sayıları açısından anlamlı bir fark bulunamamış, etkileşim kaygısında ise kaygı koşulu ile kontrol koşulu arasındaki farkın anlamlı olduğu ve kontrol grubundakilerin daha fazla sayıda özgün, esnek ve derin düşünce ürettiği bulunmuştur. Ayrıca birinci araştırmada etkileşim kaygısı ile yaratıcılık arasındaki ilişkiye esneklik ve derin düşünmenin aracılık ettiği, yakın zamanlarda ortaya atılan İki Yönlü Yaratıcılık Modeline (Roskes ve ark. 2012: 242-256) göre yaratıcılığın temelinde

esneklik ve motivasyonel değişken olan sebatlık veya derin düşünme gibi değişkenlerin olduğu rapor edilmiştir. Bu araştırma sonucunda, etkileşim kaygısının veya düşünceleri açıklama durumunun esnek ve derin düşünce sayısını azaltarak yaratıcılığı azalttığı bulgulanmıştır.

İkinci deneyde katılımcıların düşüncelerini aynı cinsiyetten birine veya karşı cinsiyetten birine açıklamanın kaygı ve performansta fark yaratıp yaratmayacağı test edilmiştir. Başka bir deyişle kaygı koşulundaki katılımcılara ürettikleri düşünceleri oturum bittiğinde karşı cinsten bir arkadaşlarına okuyacakları bilgisi verilmiştir. Kontrol koşulunda bulunan katılımcılara ürettikleri düşünceleri aynı/hemcins bir arkadaşlarına okuyacakları bilgisi verilmiştir. Sansürleme koşulundaki katılımcılardan cinsel yaşamı geliştirmekle ilgili bir konuda, kontrol koşulunda olanlara sosyal yaşamı geliştirmenin yolları konusunda çalışmışlardır. Bu çalışmada karşı cinsten birine düşünceleri açıklamanın daha yüksek kaygı yaratacağı ve sansürlemenin daha çok görüleceğı varsayılmaktadır. Düşüncelerini karşı cinse açıklayacakları bilgisi verilen katılımcılar, hemcinslerine açıklayacakları bilgisi veren katılımcılara kıyasla, anlamlı düzeyde daha az özgün ve esnek düşünce üretmişlerdir. Sansürlemenin özgün düşünce sayısı üzerindeki etkisi yine anlamlı bulunmamıştır. Ancak esnek ve derin düşünce sayıları üzerindeki etkisi anlamlıdır. 2. araştırmada etkileşim kaygısı ile yaratıcılık arasındaki ilişkiye esneklik aracılık etmektedir.

Her iki çalışma da göstermektedir ki etkileşim kaygısı Camacho ve Paulus'un (1995: 1078) bulguladığı gibi sansürlemeye neden olmamaktadır. Aksine 1. araştırmada olduğu gibi kaygının var olduğu ve olmadığı koşulda hem esneklik hem de derin düşünme (motivasyonu) azalmaktadır. 2. araştırmada ise kaygının düzeyi manipüle edildiğinde yüksek kaygı esnekliği azaltmaktadır. Bununla birlikte her iki araştırmada seçilen sansürleme konuları ile kontrol konusu arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buna ek olarak Arslan (2015: 22-36)'ın her iki çalışmasında değişkenler (kaygı ve sansürleme) arasında ortak etki bulunmamıştır. Diğer bir sonuç ise kronik olarak etkileşim kaygısı olanlar ile olmayanlar arasında farkın anlamlı olmamasıdır. Bu durum Camacho ve Paulus (1995: 1073)'un ortaya attığı "kaygı durumunda düşüncelerin sansürlenmesi hipotezini" desteklememektedir. Bu farklı sonuç Camacho ve Paulus

(1995: 1074)'un araştırmasını gerçek gruplarda yapması; öte yandan, Arslan (2015: 15)'ın ise hipotetik bireylerde yapmasından kaynaklanabilir.

İki farklı bulgu arasındaki tutarsızlığı aydınlığa kavuşturmanın bir yolu görev değişimlerini gerçek gruplarda incelemektir. Literatürde görev değişimlerinin gruplarda yapıldığı ve bu yolla kaygının ve sansürlemenin manipüle edildiği araştırma bulunmamaktadır. Buna ek olarak Arslan (2015: 33)'ın ikinci çalışmasında düşünceleri karşıt cinse açıklama olasılığının, aynı cinse açıklama olasılığına göre yaratıcılığı düşürdüğü bulunmuştur. Bu hipotetik durumun etkisinin gerçekte nasıl ve ne derece olduğunun incelenmesi ve açığa çıkarılması gerekmektedir. Dolayısıyla bu araştırmaların hipotetik duruma kıyasla gerçek çiftler kullanılarak yapılması amaçlanmıştır. Ayrıca sansürleme görevi, daha önceki araştırmalardan farklı olarak üç farklı şekilde manipüle edilmiştir. Böylelikle hem görev hem de grup türünü değiştirdiği için literatürde açıklanması gereken sorulara açıklık getirmesi hedeflenmektedir. Ayrıca Arslan (2015: 34)'ın ikinci çalışmasında kaygının (düşünceleri karşı cinse açıklama kaygısının) esnek düşünce sayısını düşürdüğü bulunmuştur. Sansürleme ile esnek düşüncenin rolü bu araştırmada açıklanmış olacaktır. Başka bir ifadeyle sansürlemenin esnekliğin yanında düzenleyici bir rol oynayıp oynamayacağı aydınlatılması gereken bir konudur. Arslan (2015: 22-36)'ın yapmış olduğu her iki araştırmada esnekliğin önemli bir aracı değişken olduğu ancak sansürlemenin güçlü bir değişken olmadığı bulunmuştur. Bu durumun ne derece geçerli olduğunun bir kez daha gerçek gruplarda veya çiftlerde test edilmesi gerekmektedir.

Sosyal psikolojide gruplar en az iki kişinin oluşturduğu, ortak bir amaç ve aidiyet duygusunun olduğu ve birbirini etkileyen bireylerden oluşmaktadır (Camacho ve Paulus 1995: 1071). Bu araştırmada da, grubun en küçük birimi olan iki kişilik gruplar (çiftler) oluşturulmuştur. Bunun bir takım avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Avantajları homojen yapısından dolayı ikili gruplarda etkinin daha açık bir şekilde görülmesi ve bireysel düzeyde ve grup düzeyinde analiz yapabilmenin mümkün olması şeklinde sıralanabilir. Öte yandan, üç kişilik gruplarda koalisyon, çatışma ve işbirliğini incelenebilirken iki kişilik gruplarda bu dezavantaj oluşturmaktadır. Ancak bu konu

araştırmanın kapsamı dışında yer almaktadır. Araştırma kapsamında yapılan iki çalışmada da iki kişilik grupların yaratıcı düşünce üretimi incelenmiştir.

II. BÖLÜM

2. ARAŞTIRMA 1

Bu araştırma iki deneyden oluşmaktadır. Birinci deneyde kaygı iki düzeyde manipüle edilmiştir. Katılımcılar kız-erkek (farklı cinsiyet) ve erkek-erkek (aynı cinsiyet) koşullarına atanmıştır. Kendini sansürleme isteği ise üç düzeyde manipüle edilmiştir. İki tane kontrol grubu oluşturulmuştur. Kontrol gruplarına eşler arasındaki uyum ve aile üyeleri arasındaki iletişim konuları verilmiştir. Sansürleme konusu olarak kadına yönelik şiddet konusu verilmiştir.

2.1. Yöntem

2.1.1. Örneklem

Araştırmanın örneklemini Abant İzzet Baysal Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencileri ile Psikoloji öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya 108 erkek (%75) ve 36 kadın (%25) olmak üzere toplam 144 kişi katılmıştır. Yaş ortalaması 26.03 (Ss=3.60) olup örneklemin demografik özellikleri Tablo 2.1'de ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir. Gönüllülük ilkesi esas alınarak belirlenen katılımcılar, araştırma koşullarına seçkisiz olarak atanmıştır.

Tablo 2.1: Örneklem grubunun demografik özellikleri

Demografik Değişkenler		N - (%)
Cinsiyet		
	Kadın	36 (% 25)
	Erkek	108 (% 75)
Bölüm		
	Beden Eğitimi ve Spor	130 (% 89.23)
	Psikoloji	14 (% 10.77)
Yaşamını Geçirdiği Yer		
	Büyük Şehir	74 (% 51.4)
	Şehir	57 (% 39.6)
	Kasaba	5 (% 3.5)
	Köy	8 (% 5.6)
Şu An Yaşadığı Yer		
	Aileyle Birlikte Evde	85 (% 59.9)
	Arkadaşlarla Birlikte Evde	46 (% 32.4)
	Yurtta	11 (% 7.7)

2.1.2. Veri Toplama Araçları

2.1.2.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu formda araştırmanın amacı, nasıl uygulanacağı ve süresine ilişkin açıklamalar yapılarak katılımcıların bilgilerinin gizli kalacağı vurgulanmış ve araştırmacının kimlik ve iletişim bilgileri paylaşılmıştır (Bkz. Ek 1). Gönüllüğün esas alındığı belirtilmiş olup katılımcılardan araştırmaya yönelik açıklamaların yapıldığı formu okumaları ve imzalamaları istenmiştir.

2.1.2.2. Kendini Sansürleme İsteği Ölçeği (KSİÖ)

Hayes ve arkadaşları (Hayes, Shanahan ve Glynn 2005a: 298-323; Hayes, Shanahan ve Glynn 2005b: 443-455) tarafından geliştirilen ölçek ile kişilerin kendini sansürleme isteği ölçülmektedir. Ölçek 8 maddeden oluşmakta ve 5 aralıklı (0=Hiçbir zaman, 4=Her zaman) Likert tipi derecelendirme yöntemi ile puanlanmaktadır. Ülkemizde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Coşkun, Durak ve Elgin (2008: 86) tarafından yapılmış ve iç tutarlık katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada ise ölçeğin iç tutarlık katsayısı .76 olarak bulunmuştur (Bkz. Ek 2).

2.1.2.3. Sosyal Etkileşim Kaygısı Ölçeği (SEKÖ)

Leary ve Kowalsky (1983: 66-75) tarafından geliştirilen ölçek 5'li Likert tipinde hazırlanmış 15 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte kişilerin sosyal ortamlarda etkileşimde bulunma kaygıları incelenmektedir. Ülkemizde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Coşkun (2009: 46) tarafından yapılmış ve iç tutarlığı .92 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada ise ölçeğin Cronbach Alpha değeri .84 olarak hesaplanmıştır (Bkz. Ek 3).

2.1.2.4. Nötralizasyon Görevi ve Yazım Hızı

Bu görev, beyin fırtınası görevi öncesi katılımcıların duygudurumlarının nötr olmasını sağlamak ve yazım hızlarını ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Katılımcılara sadece gündelik yaşam olaylarının yer aldığı 85 kelimelik bir metin verilmiş ve bu metni 2 dakika içerisinde mümkün olduğunca hızlı bir şekilde kağıdın boş bölümüne yazmaları istenmiştir. Metin içerisindeki sözcükler nötr olup beyin fırtınası problemi ile ilişkisi bulunmamaktadır (örn. “Markete gitmeden önce alışveriş listesi hazırladım. Dolmuş bekledim ve dolmuş gelince, alışveriş merkezine gittim.” (Bkz. Ek 4).

2.1.2.5. Duygudurum Ölçümü

Nötralizasyon görevinden sonra katılımcıların duygudurumlarını incelemek için bir form verilmiştir. Bu formda duygudurum ölçülmeden önce 5 adet dolgu maddesi kullanılmıştır. Bu maddelerde katılımcıların cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri bölüm, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yer ve şu anda yaşadıkları yere ilişkin bilgileri paylaşmaları istenmiştir. Son maddede 5 aralıklı (1=Çok kötü, 2=Kötü, 3=Orta, 4=İyi, 5=Çok iyi) Likert tipi derecelendirme yöntemi ile kendilerini nasıl hissettiklerini belirtmeleri istenmiştir (Bkz. Ek 5).

2.1.2.6. Beyin Fırtınası Problemi ve Yönergesi

Beyin fırtınası oturumunun başlangıcında, katılımcılara beyin fırtınasının temel kurallarına (Düşüncelerinizi eleştirmeyin, aklınıza gelen her düşüncüyü yazın, çok

sayıda düşünce yazmaya çalışın ve üretilen düşünceleri birleştirerek yeni düşünceler geliştirmeye çalışın.) ilişkin yazılı ve sözlü açıklamalar yapılmıştır. Daha sonra beyin fırtınası problemi verilmiştir. Beyin fırtınası problemi; kadın cinayetlerini ve kadına yönelik şiddeti önlemek, aile üyeleri arasındaki iletişimi arttırmak ve eşlerin daha mutlu ve uyumlu olması şeklinde üç farklı konudan oluşmaktadır. Katılımcıların 12 dakika içerisinde araştırmacı tarafından seçilen ve kendilerine sunulan sadece bir problem hakkında düşünce üretmeleri ve mümkün olduğunca hızlı olmaları istenmiştir (Bkz. Ek 6).

2.1.2.7. Sansürleme Manipülasyonu

Sansürleme beyin fırtınası probleminde üç farklı koşul oluşturularak manipüle edilmiştir. Sansür koşuluna atanan katılımcıların “kadın cinayetlerini ve kadına yönelik şiddeti önleme” hakkında düşünce üretmeleri istenmiştir. Sansürün olmadığı koşullara atanan katılımcıların ise “aile üyeleri arasındaki iletişimi arttırmak için” ve “ailede eşlerin daha mutlu ve uyumlu olması için” neler yapılabileceği ile ilgili düşünce üretmeleri istenmiştir. Her bir katılımcı koşullara seçkisiz bir şekilde atanmıştır.

Konular katılımcılara yazılı yönerge ile verilmiştir ve bu şekilde bütün katılımcıların aynı konuda çalıştıklarını düşünmesi amaçlanmıştır (Bkz. Ek 6).

2.1.2.8. Kaygı Manipülasyonu

Kişilerin kaygılarını ölçmek için partnerler üzerinde manipülasyon yapılmıştır. Kaygı koşuluna seçkisiz bir şekilde atanan katılımcılar, farklı cinsiyetteki partnerleriyle (kız-erkek) birlikte çalışırken kontrol koşulundaki katılımcılar, aynı cinsiyetteki partnerleriyle (erkek-erkek) birlikte çalışmışlardır.

Beyin fırtınası problemi verildikten sonra katılımcıların kaygı durumlarını 11’li (0=Sakin, 100=Endişeli) Likert tipi bir madde üzerinde puanlamaları istenmiştir (Bkz. Ek 6).

2.1.2.9. Algısal Ölçüm

Beyin fırtınası oturumundan sonra katılımcılara 11 maddeden oluşan 11’li (0=Çok az, 10=Çok fazla) Likert tipi bir ölçek verilmiştir. Ölçekte katılımcıların beyin fırtınası probleminde ürettikleri düşüncelerin sayısını ve kalitesini kendileri ve grupları açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Beyin fırtınası probleminde gösterdikleri çabalara ilişkin kendilik algılarını, düşünce üretirken kendilerini ne kadar kaygılı hissettiklerini, gerçek düşüncelerini ne derece ifade edebildiklerini ve beyin fırtınası görevinden hoşlanıp hoşlanmadıklarını belirtmeleri istenmiştir.

2.1.2.10. Geribildirim Formu

Bu formda katılımcılara araştırmayla ilgili son bir açıklama yapılarak teşekkür edilmiştir. Formda, söz konusu araştırmada konuyla ilgili düşünce yazmanın psikolojik bir rahatsızlık yaratmadığı ve pek çok kişinin bu deneyimi eğlenceli bulduğu vurgulanmıştır. Araştırmanın devam etmesi nedeniyle katılımcılardan bir süre araştırmayla ilgili bilgi paylaşmalarını istenmiştir. Son olarak, araştırmaya katıldıkları için ekstra ders kredisi alacakları bilgisi tekrarlanmış, sonuçlar hakkında ne zaman bilgi verilebileceği belirtilmiştir (Bkz. Ek 8).

2.1.3. İşlem

Katılımcılara araştırmanın günü ve saati bir hafta öncesinde ilan edilmiş ve araştırmaya katılmaları karşılığında kendilerine ekstra ders kredisi verileceği söylenmiştir. Katılımcılar, beyin fırtınasında çalışacakları konu ve çalışma arkadaşları açısından farklı gruplar olarak ele alınmıştır. Bu grupların uygulama sırasını belirlemek için isimleri küçük kağıtlara yazılmış ve kura atılmıştır.

Araştırma gününde, belirtilen saatte derslikte olan katılımcılar öncelikle tek kişilik sıralara bireysel olarak oturmuşlardır. Araştırmacı sınıfın durumunu kontrol ederek katılımcıların oturma düzenini öğrenci numarasının son 2 rakamı tek ya da çift olma durumuna göre erkek-erkek ve kız-erkek yan yana gelecek şekilde değiştirmiştir.

Araştırmacı bu oturma düzenini katılımcıların birbirlerinin çalışmalarını görmeyecek şekilde ayarlamıştır. Bu işlem her bir uygulama için tekrarlanmıştır.

Uygulama öncesinde her bir katılımcı için materyal dosyası düzenlenmiş ve katılımcılar dersliğe girmeden önce masalara yerleştirilmiştir. Bu dosyada, onam formu, kendini sansürleme isteği leği, sosyal etkileşim kaygısı leği, nötralizasyon metni, demografik bilgilerin de yer aldığı duygudurum formu, beyin fırtınası bilgilendirme formu, beyin fırtınası görevi için 25 adet A6 kağıdı (105x148 mm), geribildirim formu, son bilgilendirme formu ve kalem bulunmaktadır. Katılımcıların partnerleriyle ortak çalışması planlandığı için masalar birleştirildiğinde partnerlerin kalemlerinin rengi birbirinden farklı (kırmızı-mavi) olacak şekilde ayarlanmıştır.

İlk olarak, katılımcılardan önlerinde bulunan dosyadaki materyalleri çıkartarak ilk sayfada yer alan onam formunu okumaları istenmiştir. Araştırmanın detaylarının yazılı olduğu onam formu, araştırmacı tarafından da yüksek sesle okunmuş ve araştırma için etik kuruldan gerekli izinlerin alındığı bilgisi paylaşılmıştır. Daha sonra katılımcılardan gönüllü olarak katılım sağladıklarını belirtmeleri için herhangi bir kimlik bilgisi belirtmeksizin formun altında yer alan bölümü imzalamaları istenmiştir. Onam formunun okunup imzalanmasının ardından kendini sansürleme leği ve etkileşim kaygısı leği uygulanmıştır. Ölçeklerle ilgili yazılı açıklamalar, araştırmacı tarafından katılımcılara anlatılmıştır. Bütün katılımcıların ölçek sorularını tamamladıklarından emin olduktan sonra duygudurumlarının nötr olmasını sağlamak ve yazım hızlarını ölçmek amacıyla 85 kelimedenden oluşan yazılı bir metin sunulmuştur. Yazılı metni incelemeleri için süre verilerek katılımcılardan bu metni 2 dakika içerisinde kağıdın altındaki boş bölüme aynı şekilde yazmaları ve mümkün olduğunca hızlı olmaları istenmiştir. Araştırmacı kronometreyi tutarak süreyi kontrol etmiştir. Bu uygulamanın ardından nötralizasyon çalışmasının etkisini ölçmek amacıyla katılımcılara demografik bilgilerin yer aldığı dolgu maddeleriyle birlikte anlık duygudurumu ölçen bir madde sunulmuştur. Burada ğrencinin cinsiyeti, yaşı, bölümü, nerede büyüdüğü ve şu an ikamet ettiği yer bilgileri sorulmuştur. Bu sorulardan sonra bugün kendinizi nasıl hissediyorsunuz sorusu 1'den 5'e kadar uzanan Likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirilmiştir.

Duygudurum değerlendirmesinin ardından ikişer kişilik bir grup çalışması yapılacağı bilgisi verilerek katılımcılardan tek kişilik sıraları birleştirmeleri ve çiftler halinde oturmaları istenmiştir. Bu işlemten sonra poşet içerisindeki beyin fırtınası kurallarının yazılı olduğu kağıdı ve kalemleri çıkartmaları istenmiş ve beyin fırtınası kuralları anlatılmıştır. Araştırmacı kuralları okurken katılımcılar beyin fırtınası yönergelerinin yazılı olduğu kağıdı gözleriyle takip etmişlerdir. Gerekli açıklamaların yapılmasının ardından 0'dan 100'e kadar uzanan Likert tipi bir soru ile kişilerin kendilerini ne kadar kaygılı hissettiği sorulmuştur. Daha sonra katılımcıların beyin fırtınası problemi ile ilgili düşüncelerini önlerinde bulunan küçük kağıtlara yazmaları, yazdıkları düşünceleri partnerleriyle paylaşmaları ve partnerlerinin yazmış olduğu düşünceleri okumaları istenmiştir. Bu işlemi oturumun sonuna kadar tekrarlamaları, partnerlerinden kağıt gelmezse önlerinde bulunan boş kağıda yazmaları söylenmiştir. Her bir kağıtta iki katılımcıya ait düşüncenin olması gerektiği belirtilerek bu görev için 12 dakikalık bir süre verilmiştir.

Beyin fırtınası problemi üç düzeyde manipüle edilmiştir. Bunlar; kadına yönelik şiddet, eşler arasındaki uyum ve aile üyeleri arasındaki iletişimdir. Bu konularda katılımcıların ne derece sansürleme yaşayacakları iki yargıcı tarafından değerlendirilmiştir. Yargıcılar sansürlemenin en fazla kadına yönelik şiddet konusunda (%70) yaşanacağını, eşler arasındaki uyum (%35) ve aile üyeleri arasındaki iletişim (%30) konusunda ise daha düşük düzeyde sansürleme olacağını değerlendirmişlerdir. Yargıcılar arasındaki güvenilirlik %94'tür. Görüleceği gibi bu araştırmada iki kontrol grubu kullanılmıştır.

Araştırmada konu türünün kendini sansürleme ve düşünce üretimi üzerindeki etkisi inceleneceği için katılımcılara, farklı konuların olduğu bilgisi verilmemiştir. Uygulama tamamlandığında içerik hakkında daha kapsamlı ve detaylı bir açıklama yapılmıştır.

Son olarak katılımcılara beyin fırtınasında verilen problemi, kendi performanslarını ve partnerleriyle birlikte olan performanslarını değerlendirdikleri bir ölçek verilmiş ve ardından araştırmaya ilişkin açıklama yapılmıştır. Katılımları için

teşekkür edilerek araştırmayla ilgili sorularının olup olmadığı sorulmuştur. Gelen sorular cevaplanarak uygulama sonlandırılmıştır.

2.2. Bulgular

2.2.1. Kodlama

Deneklerin ürettiği her bir düşünce iki bağımsız yargıcı tarafından değerlendirilmiştir. Tekrarlanan düşünceler çıkartılmış ve özgün düşünce sayısı hesaplanmıştır. Üretilen düşünceler yaratıcılık indeksi olarak değerlendirilmiştir (Paulus ve Yang 2000: 80). Ayrıca üretilen düşüncelerin hangi kategorilerden geldiği iki bağımsız yargıcı tarafından değerlendirilmiştir. Kadına yönelik şiddet, eşler arasında uyum ve aile üyeleri arasında iletişim olmak üzere üç farklı konu üzerinde çalışılmıştır. Kadına yönelik şiddet probleminin alt boyutları: yasal yaptırımlar, kurum kuruluşlar, kadına yönelik tutum ve davranışlar, psikolojik destek, güvenlik önlemleri, eğitim, suçluya yönelik olumsuz tutum ve davranışlar, farkındalık/bilinçlendirme, evlilik, başa çıkma yöntemleri, kadın istihdamı, ahlaki değerler/kültür, sosyal medya ve diğerlerdir. Eşler arasındaki uyum probleminin alt kategorileri: sosyal aktivite, aile büyükleri ve akrabalarla ilişkiler, arkadaş ilişkileri, psikolojik destek, çocuk, örf-adet, tartışmalar/kavgalar, sosyoekonomik durum/çalışma hayatı, duygusal bağ, günlük yaşam, özel günler, eşlerin olumlu tutum ve davranışları, iletişim, teknoloji, bakış açısı/düşünce uyumu ve diğerlerdir. Aile üyeleri arasındaki iletişim probleminin alt kategorileri: özel günler, sosyal aktivite, kişisel gelişim/egitim, aile ve akraba ilişkileri, arkadaş ilişkileri, çocuk, örf adet, teknoloji, tartışmalar/kavgalar, destekleyici tutum ve davranışlar, sosyoekonomik durum, duygusal bağ, günlük yaşam, iletişim becerileri ve diğerlerdir. Bu kategoriler, iki yargıcı arasında uyuşmanın %80 ve üstü olduğu durumlar söz konusu olduğunda belirlenmiştir. Yargıcılar arasında özgün düşünce sayısı ve taranan kategori sayısı (esneklik) açısından güvenilirlik katsayısı 0.96'dır.

2.2.2. Nötralizasyon ve Yazım Hızı

Katılımcıların nötralizasyon görevindeki yazım hızları ortalaması 55.15 ($Ss=9.96$)'tir. Ortalama ve standart sapmalar Tablo 2.2'de detaylı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 2.2: Koşullara göre yazım hızının ortalama ve standart sapmaları

Koşullar	N	Ortalama	Std. Sapma
Sansür			
Şiddet	45	56.68	9.38
İletişim	52	53.28	10.45
Uyum	46	55.73	8.92
Kaygı			
Erkek-Erkek	72	55.63	9.68
Kız-Erkek	71	54.64	9.73

Sansür koşulları ile kaygı koşullarının yazım hızı açısından farklılık gösterip göstermediğine bakmak için çift yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Sansür koşulundaki (konu türünde olan) katılımcıların yazım hızları değerlendirildiğinde aralarında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur, $F(2,137)= 1.64$, $p=.19$. Kaygı koşulundaki katılımcıların da yazım hızları açısından birbirinden farklılaşmadığı görülmektedir, $F(1,137)=.28$, $p=.59$. Buna ek olarak değişkenler arasındaki ortak etki anlamlı değildir, $F(2,137)=0.43$, $p=.64$. Sonuçlar Tablo 2.3' te yer almaktadır.

Tablo 2.3: Değişkenlerin yazım hızlarının 3x2'lik ANOVA sonuçları

Değişkenler	<i>sd</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Sansür	(2,137)	1.64	.19
Kaygı	(1,137)	.28	.59
Sansür x Kaygı	(2,137)	.43	.64

Katılımcıların nötralizasyon görevinden sonra belirttikleri duygudurum ortalamasının 3.58 ($Ss=0.83$) olduğu, normal bir dağılım elde edildiği gözükmektedir. Ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2.4'te yer almaktadır.

Tablo 2.4: Nötralizasyon sonrası duygudurum ortalamaları ve standart sapmalar

Koşullar	N	Ortalama	Std. Sapma
Sansür			
Şiddet	46	3.69	0.83
İletişim	52	3.57	0.89
Uyum	46	3.45	0.75
Kaygı			
Erkek-Erkek	72	3.58	0.94
Kız-Erkek	72	3.56	0.70

Farklı koşullar duygudurum puanları açısından karşılaştırılmıştır. Buna göre sansür ve kaygı koşulunun anlamlı bir temel etkisi bulunmamıştır (sırasıyla $F(2,138)=.93$, $p=.39$ ve $F(1,138)=.003$, $p=.95$). Aynı zamanda ortak etkilerinin de anlamlı olmadığı görülmüştür, $F(2,138)=.99$, $p=.37$. Sonuçlar Tablo 2.5'te gösterilmiştir. Sonuç olarak manipülasyonlar öncesinde bütün koşullardaki katılımcıların duygudurum ve yazım hızları açısından eşit olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2.5: Değişkenlerin duygudurum üzerindeki 3x2'lik ANOVA sonuçları

Değişkenler	<i>sd</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Sansür	(2,138)	.93	.39
Kaygı	(1,138)	.003	.95
Sansür x Kaygı	(2,138)	.99	.37

2.2.3. Duygudurum Kontrolü

Kendini sansürleme ve etkileşim kaygısı manipülasyonları sonrasında katılımcılardan şu anda kendilerini nasıl hissettiklerini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların beyin fırtınasına başlamadan hemen önceki duygudurumları ölçülmüştür. Belirttikleri puanların ortalama ve standart sapmaları Tablo 2.6'da gösterilmiştir.

Tablo 2.6: Beyin Fırtınası öncesi uyarılma düzeyi ortalamaları ve standart sapmaları

Koşullar	N	Ortalama	Std. Sapma
Sansür			
Şiddet	46	46.08	27.44
İletişim	52	46.34	25.05
Uyum	46	43.69	22.64
Kaygı			
Erkek-Erkek	72	44.58	24.43
Kız-Erkek	72	46.25	25.64

3x2'lik ANOVA Analizi sonucuna göre sansür koşulunun (konu türünün) ($F(2,138)=.14$, $p=.86$), kaygı koşulunun ($F(1,138)=.08$, $p=.77$) ve bu değişkenlerin ortak etkisinin ($F(2,138)=2.28$, $p=.10$) anlamlı bir farklılığa yol açmadığı görülmüştür. Sonuçlar Tablo 2.7'de yer almaktadır.

Tablo 2.7: Değişkenlerin uyarılma puanları üzerindeki 3x2'lik ANOVA sonuçları

Değişkenler	<i>sd</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Sansür	(2,138)	.14	.86
Kaygı	(1,138)	.08	.77
Sansür x Kaygı	(2,138)	2.28	.10

2.2.4. Özgün Düşünce Sayısı

Nötralizasyon ve yazım hızı görevinden sonra katılımcılara beyin fırtınası problemleri verilmiş ve ürettikleri özgün düşünce sayılarına bakılmıştır. Üretilen özgün düşünce sayılarının ortalamaları Tablo 2.8'de gösterilmiştir.

Tablo 2.8: Özgün düşünce sayılarının ortalamaları ve standart sapmaları

Koşullar	N	Ortalama	Std. Sapma
Sansür			
Şiddet	23	43.86	13.72
İletişim	26	61.03	17.73
Uyum	23	48.30	13.51
Kaygı			
Erkek-Erkek	36	16.52	49.22
Kız-Erkek	36	16.93	53.75

Katılımcıların özgün düşünce sayılarının konu türüne ve kaygı ortamına göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için 3 (eşe karşı şiddet / eşler arasında uyum/ aile üyeleri arasında iletişim) x 2 (aynı cinsiyet / farklı cinsiyet) faktöriyel desenine uygun çift yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarında sansür koşulunun özgün düşünce sayısı üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur, $F(2,66)=9.05$, $p=.000$, $\eta^2=.21$. Buna göre aile içi iletişim konusundaki katılımcıların (Ort.=61.03) ürettikleri özgün düşünce sayısı eşe yönelik şiddet konusundaki katılımcılardan (Ort.=43.86) ve eşler arasında uyum konusundaki katılımcılardan (Ort.=48.30) anlamlı olarak daha fazladır. Aile içi şiddet ve eşler arasında uyum konusundaki katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bununla birlikte kaygı koşulunun ve değişkenlerin

ortak etkisinin özgün düşünce sayısında anlamlı bir değişime yol açmadığı bulunmuştur (sırasıyla $F(1,66)=1.51$, $p=.22$ ve $F(2,66)=2.27$, $p=.11$ $\eta^2=.06$). Sonuçlar Tablo 2.9'da gösterilmiştir.

Tablo 2.9: Değişkenlerin özgün düşünce sayısı üzerinde 3x2'lik ANOVA sonuçları

Değişkenler	<i>Sd</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2
Sansür	(2,66)	9.05*	.000	.21
Kaygı	(1,66)	1.51	.22	.02
Sansür x Kaygı	(2,66)	2.27	.11	.06

* $p<.001$

2.2.5.Esnek Düşünce Sayısı

Beyin fırtınası oturumunda katılımcıların ürettiği düşünceler iki bağımsız yargıcı tarafından kategorize edilmiştir. Üretilen düşüncelerin kategori sayısı esnek düşünce sayısı olarak değerlendirilmektedir. Koşullara göre esneklik puanlarının ortalama ve standart sapmaları Tablo 2.10'da gösterilmiştir.

Tablo 2.10: Esnek düşünce sayılarının ortalamaları ve standart sapmaları

Koşullar	N	Ortalama	Std. Sapma
Sansür			
Şiddet	23	9.82	1.72
İletişim	26	11.23	1.86
Uyum	23	11.91	1.75
Kaygı			
Erkek-Erkek	36	10.83	1.82
Kız-Erkek	36	11.16	2.09

3x2'lik varyans analizi sonucuna göre sansür koşulunun esnek düşünce sayısı üzerindeki etkisi anlamlıdır, $F(2,66)=8.11$, $p=.0001$, $\eta^2=.19$. Aile içi iletişim konusundaki katılımcıların (Ort.=11.23) ve uyum koşulundaki katılımcıların (Ort.=11.91) ürettikleri esnek düşünce sayısı, eşe yönelik şiddet konusundaki katılımcılardan (Ort.=9.82) fazladır. Öte yandan, kaygı ortamının etkisi ve kaygı ile sansür koşulunun ortak etkisi anlamlı değildir (sırasıyla $F(1,66)=.35$, $p=.55$, $\eta^2=.005$ ve $F(2,66)=.89$, $p=.41$, $\eta^2=.02$). Analiz sonuçları Tablo 2.11'de gösterilmiştir.

Tablo 2.11: Değişkenlerin esnek düşünce sayısı üzerinde 3x2'lik ANOVA sonuçları

Değişkenler	<i>sd</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2
Sansür	(2,66)	8.11*	.001	.19
Kaygı	(1,66)	.35	.55	.005
Sansür x Kaygı	(2,66)	.89	.41	.02

* $p < .001$

2.2.6. Derin Düşünce Sayısı

Katılımcıların düşünce sayılarının kullandıkları kategori sayısına bölümü sonucunda derin düşünme sayıları elde edilmektedir. Derin düşünme puanlarının ortalama ve standart sapmaları Tablo 2.12'de gösterilmiştir.

Tablo 2.12: Derin düşünce sayılarının ortalamaları ve standart sapmaları

Koşullar	N	Ortalama	Std. Sapma
Sansür			
Şiddet	23	4.44	1.08
İletişim	26	5.39	1.19
Uyum	23	4.08	1.13
Kaygı			
Erkek-Erkek	36	4.55	1.35
Kız-Erkek	36	4.78	1.17

Katılımcıların derin düşünme puanlarının sansür ve kaygı koşullarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için de 3 x 2 faktöriyel desenine uygun çift yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sansür koşulunun derin düşünce sayısı üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür, $F(2,66)=9.25$, $p=.000$, $\eta^2= .22$. Aile içi iletişim konusundaki katılımcılar, (Ort.=5.39) uyum koşulundaki katılımcılar (Ort.=4.08) ile eşe yönelik şiddet konusundaki katılımcılardan (Ort.=4.44) daha fazla derin düşünce üretmektedir. Aile içi şiddet koşulundaki ve eşler arasındaki uyum konusundaki katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Öte yandan, kaygı ortamının etkisi ve kaygı ile sansür koşulunun ortak etkisi anlamlı değildir (sırasıyla $F(1,66)=.81$, $p=.36$, $\eta^2= .22$ ve $F(2,66)=2.01$, $p=.14$, $\eta^2=.05$). Sonuçlar Tablo 2.13'de gösterilmiştir.

Tablo 2.13: Değişkenlerin derin düşünce sayısı üzerinde 3x2'lik ANOVA sonuçları

Değişkenler	<i>Sd</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2
Sansür	(2,66)	9.25*	.000	.22
Kaygı	(1,66)	.81	.36	.01
Sansür x Kaygı	(2,66)	2.01	.14	.05

* p<.001

2.2.7. Değişkenler Arası Korelasyonel İlişkiler ve Aracılık Analizi

Tablo 2.14'ten de anlaşılacağı gibi, kaygı arttıkça özgün ve esnek düşünce sayıları azalmaktadır.

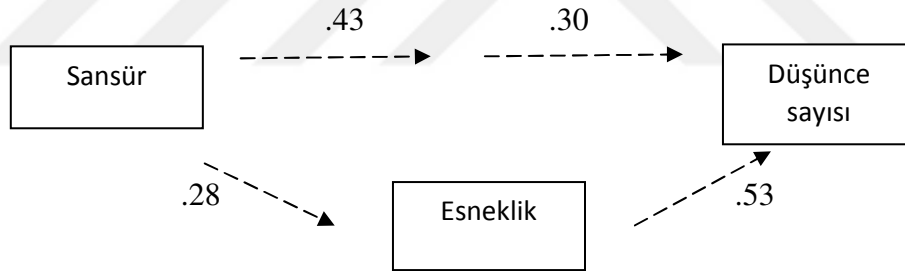
Tablo 2.14: Değişkenler arası korelasyon katsayıları

	Sansür	Kaygı
Özgün düşünce	.43***	.13
Esnek düşünce	.29*	.09
Derin düşünce	.33**	.09

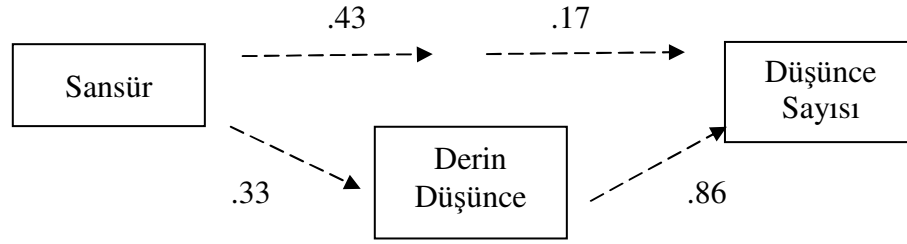
***p< 0.0001

**p< 0.005

*p< 0.01

Şekil 2.1: Esnek düşünce sayılarında aracılık testi

Sansürleme ve özgün düşünce ile ilgili; korelasyon tablosunda görüleceği gibi sansür manipülasyonu ile özgün düşünce ve esnek düşünce arasındaki ilişkiler anlamlı olduğu için aracılık analizi yapılmıştır. Bu analize göre; sansür ile özgün düşünce arasındaki başlangıçta $\beta=.43$ olan anlamlı ilişki esneklik desene eklendiğinde anlamlı olarak $\beta=.30$ 'a düşmektedir (Sobel test (Z)= 2.24, p=.02). Bu analize göre; sansür ile özgün düşünce sayısı arasındaki ilişkiye esneklik aracılık etmektedir. Sansür düzeyi arttıkça esneklik kısmen azalmakta ve bu da özgün düşünce sayısını azaltmaktadır. Esneklik, sansürleme ile özgün düşünce arasında kısmi aracı değişkendir.

Şekil 2-2. Derin düşünce sayılarında aracılık testi

Sansürleme ve özgün düşünce ile ilgili olarak korelasyon tablosunda görüleceği gibi sansür manipülasyonu ile özgün düşünce ve derin düşünce arasındaki ilişkiler anlamlı olduğu için aracılık analizi yapılmıştır. Bu analize göre; sansür ile özgün düşünce arasındaki başlangıçta $\beta=.43$ olan anlamlı ilişki derin düşünce desene eklendiğinde anlamlı olarak $\beta=.17$ 'ye düşmektedir (Sobel test (Z)= 2.82, $p=.005$). Bu analize göre; sansür ile özgün düşünce sayısı arasındaki ilişkiye derin düşünce kısmi aracılık etmektedir. Sansür düzeyi arttıkça derin düşünce kısmen azalmakta ve bu da özgün düşünce sayısını azaltmaktadır.

2.2.8. Algı Ölçeği Puanları

Bu ölçekte, katılımcılar beyin fırtınası probleminde ürettikleri düşüncelerin sayısını, kalitesini ve performanslarını kendileri ve grupları açısından değerlendirmişlerdir. Ölçek maddelerinin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2.15'te ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 2.15: Algı Ölçümleri

	Kaygı (Farklı Cinsiyet)			Kontrol (Aynı cinsiyet)		
	Şiddet	Uyum	İletişim	Şiddet	Uyum	İletişim
Düşünce sayısı	6.18 (2.11)	6.83 (1.81)	7.46 (1.63)	6.54 (1.74)	7.45 (1.22)	7.00 (2.17)
Grup düşünce sayısı	6.36 (2.04)	7.41 (1.61)	8.11 (1.56)	6.50 (1.50)	7.41 (1.84)	7.53 (1.96)
Düşünce kalitesi	6.95 (2.08)	7.33 (1.37)	7.46 (1.48)	6.88 (1.92)	7.32 (1.32)	7.38 (1.50)
Grup düşünce kalitesi	6.86 (1.75)	7.33 (1.37)	7.65 (1.41)	7.29 (1.85)	7.00 (2.05)	7.46 (1.79)
Hoşlanma	7.77 (2.41)	7.79 (1.38)	7.88 (2.01)	7.75 (1.57)	7.91 (1.31)	7.38 (2.32)
İyi bulma	6.86 (2.46)	7.46 (1.69)	7.92 (1.44)	7.04 (1.81)	7.47 (1.33)	7.62 (1.83)
İlginç bulma	5.82 (3.22)	6.71 (1.71)	7.92 (2.02)	6.79 (2.28)	5.89 (2.88)	6.64 (2.12)
Çaba gösterme	7.27 (2.12)	8.04 (1.43)	8.35 (1.44)	7.75 (1.29)	7.45 (1.34)	8.23 (1.63)
Rahat hissetme	7.64 (2.52)	8.04 (1.57)	8.00 (1.96)	7.71 (1.68)	7.73 (2.25)	7.04 (2.57)
Kaygılı hissetme	3.23 (3.16)	3.46 (2.96)	3.73 (2.71)	3.96 (2.42)	2.36 (2.50)	3.76 (2.96)
Düşünce benzerliği	7.13 (2.27)	6.71 (1.37)	6.46 (1.94)	6.25 (1.80)	6.67 (1.86)	5.88 (2.60)
İfade edebilme	8.05 (2.03)	8.00 (1.35)	8.27 (1.31)	7.63 (1.80)	8.19 (1.44)	7.81 (1.33)
İstekli olma	7.45 (3.05)	7.96 (1.20)	8.27 (1.48)	8.12 (1.62)	7.95 (1.40)	8.04 (1.34)

Standart sapmalar parantez içinde verilmiştir.

Yapılan analizler kişi bazlı olup sadece anlamlı sonuçlar rapor edilmiştir. Sansürlemenin düşünce sayısı üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir, $F(2,138)=3.28$, $p=.04$. İletişim koşulundaki katılımcılar (Ort.=7.23), şiddet koşulundakilerden (Ort.=6.37) daha fazla düşünce ürettiklerini rapor etmişlerdir.

Sansürlemenin grup düşünce sayısı üzerindeki etkisi anlamlıdır, $F(2,138)=7.95$, $p=.001$. Buna göre uyum (Ort.=7.41) ve iletişim (Ort.=7.83) koşulundaki katılımcılar, şiddet koşulundaki katılımcılara (Ort.=6.43) göre çalışma arkadaşlarıyla birlikte daha fazla düşünce ürettiklerini bildirmiştir.

Sansürlemenin düşünce üretiminde çaba gösterme üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmaktadır, $F(2,138)=3.23$, $p=.04$. Buna göre iletişim (Ort.=8.29) koşulundaki katılımcılar, şiddet koşulundaki katılımcılara (Ort.=7.52) göre düşünce üretmek için daha çok çabaladığını belirtmiştir. Uyum (Ort.=7.76) koşulundaki katılımcılar, şiddet koşulundaki katılımcılara göre daha fazla çaba gösterdiğini rapor etmiştir, ancak bu fark anlamlı değildir.

2.2.9. Etkileşim Kaygısı ve Kendini Sansürleme İsteği Ölçeği Değerlendirmeleri

Katılımcılara uygulanan etkileşim kaygısı ölçeği ile kendini sansürleme isteği ölçeği puanlarının özgün düşünce ile arasındaki ilişki incelenmiştir. Değerlendirmeler bireysel puanlara göre yapılmıştır. Buna göre etkileşim kaygısı ölçeği ve kendini sansürleme isteği ölçeğinin özgün düşünce sayısı ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Tablo 2.16' da detaylı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 2.16: Ölçek puanlarının düşünce sayısı ile korelasyonel ilişkileri

	Özgün düşünce sayısı	
	R	P
Etkileşim kaygısı ölçeği	.13	.13
Sansürleme ölçeği	.04	.60

2.3. Tartışma

Bu araştırmada, sansürleme 3 farklı konuda manipüle edilmiş ve özgün düşünce (yaratıcı düşünce) üzerindeki etkisi incelenmiştir. Beklenildiği gibi sansürlemenin daha fazla olduğu düşünölen şiddet koşulundaki katılımcılar, kontrol koşuluna (iletişim) göre daha az özgün daha az esnek ve daha az derin düşünceler üretmişlerdir. Ayrıca sansürlemenin yaratıcılık üzerindeki olumsuz etkisi hem esnekliğin azalmasından hem de derin düşüncenin azalmasından kaynaklanmaktadır. Bu araştırma bulguları, Arslan (2015: 17-38)'ın yaptığı araştırma bulgularıyla tutarlı değildir. Arslan (2015: 18-24)'ın araştırmasında cinselliğin sansürlenene bir konu olduğu varsayılmıştır. Beyin fırtınası uygulamasında katılımcılardan cinsel yaşamla ilgili düşünce üretmeleri istenmiştir. Ancak kontrol koşulu ile bu problem arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Arslan 2015: 24). Bu durum cinselliğin normal bir problem olarak algılanmasından veya problem kapsamının az olmasından kaynaklanabilir. Her ne kadar cinsellik toplum tarafından mahrem bir konu olarak değerlendirilse de Arslan (2015: 18-24)'ın araştırması, insanların bu konuda daha rahat konuşabildiğini ve kendini sansürlemediğini göstermiştir. şiddet, cinselliğe göre toplum tarafından daha az mahrem sayılsa da bu araştırmada kadına yönelik şiddetin daha mahrem algılandığı ve insanların bu konudaki gerçek düşüncelerini ifade etmekte isteksiz olduğu bulgulanmıştır.

Sansürlemenin etkili olduğu “kadına şiddet” konusu, 14 kategoriden oluşmaktadır. Öte yandan cinsellik problemi konusunda mevcut olan kategorilerin sayısı 7'dir. Açıkça görölmektedir ki problemin kapsamında yer alan alt kategorilerin sayısı, koşullar arasındaki farklılıkları belirlemektedir. Başka bir deyişle bir problemin kategorileri ne kadar fazlaysa bağımsız değişkenin koşulları arasındaki farklılıkları daha belirgin olmaktadır.

Araştırma öncesinde bağımsız yargıcılar şiddet problemini daha sansürleyici problem olarak adlandırmışlardır. Araştırmanın sonucunda şiddet problemindeki katılımcıların performanslarının diğer gruptakilerden daha düşük olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca katılımcılar araştırmanın sonunda kadına yönelik şiddet konusunda hem bireysel

hem de grup olarak daha az düşünce ürettiklerini ve düşünce üretmek için daha az çaba gösterdiğini bildirmişlerdir. Katılımcıların performans ve algılarının biriyle tutarlı olduğu ve bağımsız yargıcıların değerlendirmesini kanıtladığı görülmüştür. Dolayısıyla "Kadına yönelik şiddet konusu, eşler arasında uyum ve aile içi iletişim konularına göre daha fazla sansürlen bir konudur." hipotezi doğrulanmıştır.

İletişim koşulunda olan yaratıcılığın şiddet ve uyum koşulunda olan yaratıcılığa göre daha fazla olacağı beklentisi de araştırma sonucunda doğrulanmıştır. Bu beklenti hem özgün düşünce sayısı hem de derin düşünce sayısı açısından geçerlidir. Esnek düşünce sayısı açısından, şiddet koşulunda olan katılımcılar iletişim ve uyum koşulunda olan katılımcılara göre daha az esnek düşünce üretmişlerdir. Öte yandan iletişim ve uyum koşulları arasında esneklik açısından fark bulunmamaktadır. Bu durumun ne kadar geçerli olduğu gelecek araştırmalarda katılımcı sayısı artırılarak incelenmelidir.

Bu araştırmanın ilginç bulgularından bir tanesi de eşler arasında uyum ile kadına yönelik şiddet koşulu arasında anlamlı bir farkın olmamasıdır. Her ne kadar uyum koşulunda olan katılımcılar şiddet koşulunda olan katılımcılara göre daha fazla düşünce üretseler de bu fark anlamlı değildir. Bu durum eşler arasında uyum konusunun da sansürlenmiş bir konu olabileceğine işaret etmektedir. Katılımcılar bu konuyu eşler arasında çözülmesi gereken bir konu olarak değerlendirebilir ya da performans baskısı hissetmiş olabilir. Bu tür değerlendirme katılımcıların daha fazla yaratıcı düşünce üretme motivasyonunu azaltabilir. Problemin kendisinden kaynaklanan bu durum gelecek araştırmalarda açıklığa kavuşturulmalıdır.

Araştırmada yaratıcılık üzerindeki etkisi incelenen ikinci değişken etkileşim kaygısıdır. Ancak kaygının yüksek olduğu kız-erkek koşulu ile kaygının düşük olduğu varsayılan erkek-erkek koşulu arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu araştırma bulgusu Arslan (2015: 24)'in çalışmasıyla tutarlı değildir. Arslan (2015: 25)'in çalışmasında yüz yüze etkileşim halinde olan bireyler kullanılmamıştır. Katılımcılara sadece düşüncelerini karşı cinse okuyacakları yönergesi verilmiştir, yani hipotetik bir kaygı ortamı oluşturulmuştur. Bu araştırmada ise katılımcılar karşı cinsle birlikte çalışmışlardır. Ancak beklenenin aksine kız-erkek koşulundaki katılımcılar, istatistiksel

olarak anlamlı olmasa da erkek-erkek koşulundaki katılımcılardan daha fazla özgün, esnek ve derin düşünce üretmiştir. Bu durum katılımcıların zamanla birbirlerine aşına olmalarından, karşı cinse kendini beğendirme arzusundan ya da ortamı daha rekabetçi algılamalarından kaynaklanabilir. Gelecek araştırmalarda etkileşim çiftlerinin performansını sınıf ortamında değil de laboratuvar ortamında değerlendirmek ve bu çiftleri birbirini tanımayan kişilerden oluşturmak, bu durumu açıklığa kavuşturabilir.

Buna ek olarak bu araştırmada karşıt cinsiyetler, kız-erkek olarak ele alınırken aynı cinsiyetler sadece erkek-erkek olarak incelenmiştir. Gelecek araştırmalarda aynı cinsiyetin kız-kız olarak da incelenmesi gerekmektedir.

Sansürlemenin ve kaygının en fazla olduğu şiddet koşulundaki kız-erkek çiftlerinin diğer koşullara göre en az düşünce üreteceği hipotezi doğrulanmamıştır. Öte yandan anlamlı olmasa da bu tür bir eğilim söz konusudur. Gelecek araştırmalarda gözlem sayısının arttırılması durumunda bu etki ortaya çıkabilir. Çünkü açıklanan varyans %5 civarındadır. Bu durum zayıf olmasına rağmen gözlem sayısı arttırıldığında etkinin gözlenebileceğine işaret etmektedir.

III. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMA 2

Birinci araştırmada ortaya çıkan bulgular aydınlatıcı olmasına rağmen birinci araştırmanın yönteminde bazı iyileştirmelerin yapılması gerektiği değerlendirilmiştir. Örneğin; eşler arasında uyum öğrencilerin sansürleyebilecekleri veya ilgisiz olabilecekleri bir konu olarak durmaktadır. Bu nedenle birinci araştırmada problemlili olan eşler arasında uyum konusu bu araştırmada ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca birinci araştırmada iki kayđı koşulu bulunmaktadır. Aynı cinsiyette sadece erkek-erkek çiftleri yer almıştır. Bu araştırmada, birinci araştırmanın kayđı koşulu genişletilmiş ve aynı cinsiyet grubuna kız-kız koşulu eklenmiştir. Eğer birinci araştırmada olduğu gibi katılımcılar eşlerine zaman içerisinde alışıyorlarsa, kız-kız, kız-erkek ve erkek-erkek koşulları arasında anlamlı bir fark olmayacaktır. Eğer alışma söz konusu değilse kız-erkek koşulunda olan katılımcıların düşüncelerini daha az ifade etmeleri dolayısıyla daha az yaratıcı olmaları beklenmektedir. Buna ek olarak birinci araştırmada şiddet koşulunda olan katılımcıların daha az esnek oldukları ve daha az derin düşünce ürettikleri ortaya çıkmıştır. İkinci araştırmada bu etkinin ne derece geçerli olduğunun incelenmesi gerekmektedir.

3.1. Yöntem

3.1.1. Örnekleme

Araştırmanın örneklemini Abant İzzet Baysal Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencileri ile Psikoloji öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya 92 kadın (%55.4), 74 erkek (%44.6) olmak üzere toplam 166 kişi katılmıştır. Yaş

ortalaması 23.54 (Ss=3.70) olup örneklemin demografik özellikleri Tablo 3.1’de ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir. Gönüllülük ilkesi esas alınarak belirlenen katılımcılar, araştırma koşullarına seçkisiz bir şekilde atanmıştır.

Tablo 3.1: Örneklem grubunun demografik özellikleri

Demografik Değişkenler	N - (%)
Cinsiyet	
Kadın	92 (% 55.4)
Erkek	74 (% 44.6)
Bölüm	
Psikoloji	82 (% 49.40)
Beden Eğitimi ve Spor	84 (%50.60)
Yaşamını Geçirdiği Yer	
Büyük Şehir	64 (% 40.4)
Şehir	82 (% 49.4)
Kasaba	7 (% 4.2)
Köy	10 (% 6.00)
Şu An Yaşadığı Yer	
Aileyle Birlikte Evde	59 (% 35.5)
Arkadaşlarla Birlikte Evde	59 (% 35.5)
Akrabalarla Birlikte Evde	1 (% 6)
Yurtta	45 (% 27.1)

3.1.2. Veri Toplama Araçları

3.1.2.1. Bilgilendirme Onam Formu

Birinci araştırmada olduğu gibi bu formda araştırmanın amacı, nasıl uygulanacağı ve süresine ilişkin açıklamalar yapılarak katılımcıların bilgilerinin gizli kalacağı vurgulanmış ve araştırmacının kimlik ve iletişim bilgileri paylaşılmıştır (Bkz. Ek 1). Gönüllüğün esas alındığı belirtilmiş olup katılımcılardan araştırmaya yönelik açıklamaların yapıldığı formu okumaları ve imzalamaları istenmiştir.

3.1.2.2. Kendini Sansürleme İsteği Ölçeği (KSİÖ)

Hayes ve arkadaşları (Hayes, Shanahan ve Glynn 2005a: 298-323; Hayes, Shanahan ve Glynn 2005b: 443-455) tarafından geliştirilen ölçek ile kişilerin kendini sansürleme isteği ölçülmektedir. Ölçek 8 maddeden oluşmakta ve 5 aralıklı (0=Hiçbir zaman, 4=Her zaman) Likert tipi derecelendirme yöntemi ile puanlanmaktadır. Ülkemizde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Coşkun, Durak ve Elgin (2008: 86)

tarafından yapılmış ve iç tutarlık katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Birinci araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da kullanılmış ve bu araştırmada ölçeğin iç tutarlık katsayısı .74 olarak bulunmuştur (Bkz. Ek 2).

3.1.2.3. Sosyal Etkileşim Kaygısı Ölçeği (SEKÖ)

Leary ve Kowalsky (1983: 66-75) tarafından geliştirilen ölçek 5'li Likert tipinde hazırlanmış 15 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte kişilerin sosyal ortamlarda, etkileşimde bulunma kaygıları incelenmektedir. Ülkemizde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Coşkun (2009: 46) tarafından yapılmış ve iç tutarlığı .92 olarak bulunmuştur. Birinci araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da kullanılmıştır. Bu araştırmada ise ölçeğin Cronbach Alpha Değeri .89 olarak hesaplanmıştır (Bkz. Ek 3).

3.1.2.4. Nötralizasyon Görevi ve Yazım Hızı

Bu görev, beyin fırtınası görevi öncesi katılımcıların duygudurumlarının nötr olmasını sağlamak ve yazım hızlarını ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Birinci araştırma ile benzer olarak bu araştırmada da kullanılmıştır. Katılımcılara sadece gündelik yaşam olaylarının yer aldığı 85 kelimelik bir metin verilmiş ve bu metni 2 dakika içerisinde mümkün olduğunca hızlı bir şekilde kağıdın boş bölümüne yazmaları istenmiştir. Metin içerisindeki sözcükler nötr olup beyin fırtınası problemi ile ilişkisi bulunmamaktadır (örn. "Markete gitmeden önce alışveriş listesi hazırladım. Dolmuş bekledim ve dolmuş gelince, alışveriş merkezine gittim." (Bkz. Ek 4).

3.1.2.5. Duygudurum Ölçümü

Birinci araştırmada olduğu gibi, nötralizasyon görevinden sonra katılımcıların duygudurumlarını incelemek için bir form verilmiştir. Bu formda duygudurum ölçülmeden önce 5 adet dolgu maddesi kullanılmıştır. Bu maddelerde katılımcıların cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri bölüm, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yer ve şu anda yaşadıkları yere ilişkin bilgileri paylaşmaları istenmiştir. Son maddede 5 aralıklı

(1=Çok kötü, 2=Kötü, 3=Orta, 4=İyi, 5=Çok iyi) Likert tipi derecelendirme yöntemi ile kendilerini nasıl hissettiklerini belirtmeleri istenmiştir (Bkz. Ek 5).

3.1.2.6. Beyin Fırtınası Problemi ve Yönergesi

Birinci araştırmada olduğu gibi, beyin fırtınası oturumunun başlangıcında, katılımcılara beyin fırtınasının temel kurallarına (Düşüncelerinizi eleştirmeyin, aklınıza gelen her düşüncüyü yazın, çok sayıda düşünce yazmaya çalışın ve üretilen düşünceleri birleştirerek yeni düşünceler geliştirmeye çalışın.) ilişkin yazılı ve sözlü açıklamalar yapılmıştır. Daha sonra beyin fırtınası problemi verilmiştir. Beyin fırtınası problemi; kadın cinayetlerini ve kadına yönelik şiddeti önlemek ve aile üyeleri arasındaki iletişimi arttırmak şeklinde iki farklı konudan oluşmaktadır. Katılımcıların 12 dakika içerisinde araştırmacı tarafından seçilen ve kendilerine sunulan sadece bir problem hakkında düşünce üretmeleri ve mümkün olduğunca hızlı olmaları istenmiştir (Bkz. Ek 6).

3.1.2.7. Sansürleme Manipülasyonu

Sansürleme, birinci araştırmadan farklı olarak beyin fırtınası probleminde iki farklı koşul oluşturularak manipüle edilmiştir. Sansür koşuluna atanan katılımcıların “kadın cinayetlerini ve kadına yönelik şiddeti önleme” hakkında düşünce üretmeleri istenmiştir. Sansürün olmadığı koşula atanan katılımcıların ise “aile üyeleri arasındaki iletişimi arttırmak için” düşünce üretmeleri istenmiştir. Her bir katılımcı koşullara seçkisiz bir şekilde atanmıştır.

Konular katılımcılara yazılı yönerge ile verilmiş olup bütün katılımcıların aynı konuda çalıştıklarını düşünmesi amaçlanmıştır (Bkz. Ek 6).

3.1.2.8. Kaygı Manipülasyonu

Kişilerin kaygılarını ölçmek için birinci araştırmada olduğu gibi partnerler üzerinde manipülasyon yapılmıştır. Kaygı koşuluna seçkisiz bir şekilde atanan katılımcılar, farklı cinsiyetteki partnerleriyle (kız-erkek) birlikte çalışırken kontrol

koşulundaki katılımcılar, aynı cinsiyetteki partnerleriyle (kız-kız ve erkek-erkek) birlikte çalışmışlardır.

Beyin fırtınası problemi verildikten sonra katılımcıların kaygı durumlarını 11’li (0=Sakin, 100=Endişeli) Likert tipi bir madde üzerinde puanlamaları istenmiştir (Bkz. Ek 6).

3.1.2.9. Algısal Ölçüm

Birinci araştırmada olduğu gibi, beyin fırtınası oturumundan sonra katılımcılara 11 maddeden oluşan 11’li (0=Çok az, 10=Çok fazla) Likert tipi bir ölçek verilmiştir. Ölçekte katılımcıların beyin fırtınası probleminde ürettikleri düşüncelerin sayısını ve kalitesini kendileri ve grupları açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Beyin fırtınası probleminde gösterdikleri çabalara ilişkin kendilik algılarını, düşünce üretirken kendilerini ne kadar kaygılı hissettiklerini, gerçek düşüncelerini ne derece ifade edebildiklerini ve beyin fırtınası görevinden hoşlanıp hoşlanmadıklarını belirtmeleri istenmiştir (Bkz. Ek 7).

3.1.2.10. Geribildirim formu

Birinci araştırmada olduğu gibi, bu formda katılımcılara araştırmayla ilgili son bir açıklama yapılarak teşekkür edilmiştir. Formda, söz konusu araştırmada konuyla ilgili düşünce yazmanın psikolojik bir rahatsızlık yaratmadığı ve pek çok kişinin bu deneyimi eğlenceli bulduğu vurgulanmıştır. Araştırmanın devam etmesi nedeniyle katılımcılardan bir süre araştırmayla ilgili bilgi paylaşmamaları istenmiştir. Son olarak, araştırmaya katıldıkları için ekstra ders kredisi alacakları bilgisi tekrarlanmış, sonuçlar hakkında ne zaman bilgi verilebileceği belirtilmiştir (Bkz. Ek 8).

3.1.3. İşlem

Katılımcılara araştırmanın günü ve saati bir hafta öncesinde ilan edilmiş ve araştırmaya katılmaları karşılığında kendilerine ekstra ders kredisi verileceği

söylenmiştir. Katılımcılar, beyin fırtınasında çalışacakları konu ve çalışma arkadaşları açısından farklı gruplar olarak ele alınmıştır. Bu grupların uygulama sırasını belirlemek için isimleri küçük kağıtlara yazılmış ve kura atılmıştır.

Araştırma gününde, belirtilen saatte derslikte olan katılımcılar öncelikle tek kişilik sıralara bireysel olarak oturmuşlardır. Araştırmacı sınıfın durumunu kontrol ederek katılımcıların oturma düzenini öğrenci numarasının son 2 rakamı tek ya da çift olma durumuna göre erkek-erkek, kız-kız ve kız-erkek yan yana gelecek şekilde değiştirmiştir. Araştırmacı bu oturma düzenini katılımcıların birbirlerinin çalışmalarını görmeyecek şekilde ayarlamıştır. Bu işlem her bir uygulama için tekrarlanmıştır.

Uygulama öncesinde her bir katılımcı için materyal dosyası düzenlenmiş ve katılımcılar dersliğe girmeden önce masalara yerleştirilmiştir. Bu dosyada, onam formu, kendini sansürleme isteği ölçeği, sosyal etkileşim kaygısı ölçeği, nötralizasyon metni, demografik bilgilerin de yer aldığı duygudurum formu, beyin fırtınası bilgilendirme formu, beyin fırtınası görevi için 25 adet A6 kağıdı (105x148 mm), geribildirim formu, son bilgilendirme formu ve kalem bulunmaktadır. Katılımcıların partnerleriyle ortak çalışması planlandığı için masalar birleştirildiğinde partnerlerin kalemlerinin rengi birbirinden farklı (kırmızı-mavi) olacak şekilde ayarlanmıştır.

İlk olarak, katılımcılardan önlerinde bulunan dosyadaki materyalleri çıkartarak ilk sayfada yer alan onam formunu okumaları istenmiştir. Araştırmanın detaylarının yazılı olduğu onam formu, araştırmacı tarafından da yüksek sesle okunmuş ve araştırma için etik kuruldan gerekli izinlerin alındığı bilgisi paylaşılmıştır. Daha sonra katılımcılardan gönüllü olarak katılım sağladıklarını belirtmeleri için herhangi bir kimlik bilgisi belirtmeksizin formun altında yer alan bölümü imzalamaları istenmiştir. Onam formunun okunup imzalanmasının ardından kendini sansürleme ölçeği ve etkileşim kaygısı ölçeği uygulanmıştır. Ölçeklerle ilgili yazılı açıklamalar, araştırmacı tarafından katılımcılara anlatılmıştır. Bütün katılımcıların ölçek sorularını tamamladıklarından emin olduktan sonra duygudurumlarının nötr olmasını sağlamak ve yazım hızlarını ölçmek amacıyla 85 kelimedenden oluşan yazılı bir metin sunulmuştur. Yazılı metni incelemeleri için süre verilerek katılımcılardan bu metni 2 dakika

içerisinde kağıdın altındaki boş bölüme aynı şekilde yazmaları ve mümkün olduğunca hızlı olmaları istenmiştir. Araştırmacı kronometreyi tutarak süreyi kontrol etmiştir. Bu uygulamanın ardından nötralizasyon çalışmasının etkisini ölçmek amacıyla katılımcılara demografik bilgilerin yer aldığı dolgu maddeleriyle birlikte anlık duygudurumu ölçen bir madde sunulmuştur. Burada öğrencinin cinsiyeti, yaşı, bölümü, nerede büyüdüğü ve şu an ikamet ettiği yer bilgileri sorulmuştur. Bu sorulardan sonra bugün kendinizi nasıl hissediyorsunuz sorusu 1'den 5'e kadar uzanan Likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirilmiştir.

Duygudurum değerlendirmesinin ardından ikişer kişilik bir grup çalışması yapılacağı bilgisi verilerek katılımcılardan tek kişilik sıraları birleştirmeleri ve çiftler halinde oturmaları istenmiştir. Bu işlemden sonra poşet içerisindeki beyin fırtınası kurallarının yazılı olduğu kağıdı ve kalemleri çıkartmaları istenmiş ve beyin fırtınası kuralları anlatılmıştır. Araştırmacı kuralları okurken katılımcılar beyin fırtınası yönergelerinin yazılı olduğu kağıdı gözleriyle takip etmişlerdir. Gerekli açıklamaların yapılmasının ardından 0'dan 100'e kadar uzanan Likert tipi bir soru ile kişilerin kendilerini ne kadar kaygılı hissettiği sorulmuştur. Daha sonra katılımcıların beyin fırtınası problemi ile ilgili düşüncelerini önlerinde bulunan küçük kağıtlara yazmaları, yazdıkları düşünceleri partnerleriyle paylaşmaları ve partnerlerinin yazmış olduğu düşünceleri okumaları istenmiştir. Bu işlemi oturumun sonuna kadar tekrarlamaları, partnerlerinden kağıt gelmezse önlerinde bulunan boş kağıda yazmaları söylenmiştir. Her bir kağıtta iki katılımcıya ait düşüncenin olması gerektiği belirtilerek bu görev için 12 dakikalık bir süre verilmiştir.

Beyin fırtınası problemi iki düzeyde manipüle edilmiştir. Bunlar; kadına yönelik şiddet ve aile üyeleri arasındaki iletişimdir. Bu konularda katılımcıların ne derece sansürleme yaşayacakları iki yargıcı tarafından değerlendirilmiştir. Yargıcılar sansürlemenin en fazla kadına yönelik şiddet konusunda (%70) yaşanacağını aile üyeleri arasındaki iletişim (%30) konusunda ise daha düşük düzeyde sansürleme olacağını değerlendirmişlerdir. Yargıcılar arasındaki güvenilirlik %94'tür.

Araştırmada konu türünün kendini sansürleme ve düşünce üretimi üzerindeki etkisi inceleneceği için katılımcılara, farklı konuların olduğu bilgisi verilmemiştir. Uygulama tamamlandığında içerik hakkında daha kapsamlı ve detaylı bir açıklama yapılmıştır.

Son olarak katılımcılara beyin fırtınasında verilen problemi, kendi performanslarını ve partnerleriyle birlikte olan performanslarını değerlendirdikleri bir ölçek verilmiş ve ardından araştırmaya ilişkin açıklama yapılmıştır. Katılımları için teşekkür edilerek araştırmaya ilgili sorularının olup olmadığı sorulmuştur. Gelen sorular cevaplanarak uygulama sonlandırılmıştır.

3.2. Bulgular

3.2.1. Kodlama

Deneklerin ürettiği her bir düşünce ve bu düşüncelerin kategorileri iki bağımsız yargıcı tarafından değerlendirilmiştir. Tekrarlanan düşünceler çıkartılmış ve özgün düşünce sayısı hesaplanmıştır. Üretilen düşünceler yaratıcılık indeksi olarak değerlendirilmiştir (Paulus ve Yang 2000: 80). Kadına yönelik şiddet ve aile üyeleri arasında iletişim olmak üzere iki farklı konu üzerinde çalışılmıştır. Kadına yönelik şiddet probleminin alt boyutları: yasal yaptırımlar, kurum kuruluşlar, kadına yönelik tutum ve davranışlar, psikolojik destek, güvenlik önlemleri, eğitim, suçluya yönelik olumsuz tutum ve davranışlar, farkındalık/bilinçlendirme, evlilik, başa çıkma yöntemleri, kadın istihdamı, ahlaki değerler/kültür, sosyal medya ve diğerlerdir. Aile üyeleri arasındaki iletişim probleminin alt boyutları ise: özel günler, sosyal aktivite, kişisel gelişim/eğitim, aile ve akraba ilişkileri, arkadaş ilişkileri, çocuk, örf adet, teknoloji, tartışmalar/ kavgalar, destekleyici tutum ve davranışlar, sosyoekonomik durum, duygusal bağ, günlük yaşam, iletişim becerileri ve diğerlerdir.

Yargıcılar arasında özgün düşünce sayısı ve taranan kategori sayısı (esneklik) açısından güvenilirlik katsayısı .96'dır.

3.2.2.Nötralizasyon ve Yazım Hızı

Katılımcıların nötralizasyon görevindeki yazım hızları ortalaması 56.86 ($S_s=9.38$)'tir. Ortalama ve standart sapmalar Tablo 3.2'de detaylı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 3.2: Koşullara göre yazım hızının ortalama ve standart sapmaları

Koşullar	N	Ortalama	Std. Sapma
Sansür			
Şiddet	81	57.95	8.76
İletişim	84	55.80	9.87
Kaygı			
Erkek-Erkek	50	55.28	10.39
Kız-Erkek	47	54.42	9.79
Kız-Kız	68	59.70	7.50

Sansür koşulları ile kaygı koşullarının yazım hızı açısından farklılık gösterip göstermediğine bakmak için çift yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Sansür koşulundaki (konu türünde olan) katılımcıların yazım hızları değerlendirildiğinde aralarında anlamlı bir fark bulunmamıştır, $F(1,159)= 2.27$, $p=.13$. Kaygı koşulundaki katılımcıların yazım hızları açısından anlamlı bir şekilde birbirinden farklı olduğu görülmektedir, $F(2,159)=5.37$, $p= .006$. Kız-Kız grubundaki katılımcılar (Ort.=59.70), Kız-Erkek (Ort.=54.42) ve Erkek-Erkek (Ort.=55.28) grubundaki katılımcılardan daha hızlı yazmaktadır. Kız-Erkek ve Erkek-Erkek grupları arasında yazım hızı açısından herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Bununla birlikte yazım hızı ile özgün düşünce sayısı arasında anlamlı bir ilişki ($r=.18$ $p>.05$) bulunmamaktadır. Buna ek olarak değişkenler arasındaki ortak etki de anlamlı değildir, $F(2,159)=1.13$, $p=.26$. Sonuçlar Tablo 3.3'te yer almaktadır.

Tablo 3.3: Değişkenlerin yazım hızlarının 2x3'lük ANOVA sonuçları

Değişkenler	<i>sd</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Sansür	(1,159)	2.27	.13
Kaygı	(2,159)	5.37*	.006
Sansür x Kaygı	(2,159)	1.13	.26

* $p<.05$

Katılımcıların nötralizasyon görevinden sonra belirttikleri duygudurum ortalamasınının 3.43 ($S_s=0.87$) olduğu, normal bir dağılım elde edildiği gözükmektedir. Ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3.4' te yer almaktadır.

Tablo 3.4: Nötralizasyon sonrası duygudurum ortalamaları ve standart sapmalar

Koşullar	N	Ortalama	Std. Sapma
Sansür			
Şiddet	82	3.47	.89
İletişim	84	3.39	.85
Kaygı			
Erkek-Erkek	50	3.58	.99
Kız-Erkek	48	3.68	.71
Kız-Kız	68	3.14	.79

2x3'lük ANOVA Analizi sonucuna göre sansür koşulunun ($F(1,160)=.76, p=.38$) ve değişkenlerin ortak etkisinin ($F(2,160)=.24, p=.78$) anlamlı olmadığı bulunmuştur. Ancak kaygı koşulundaki gruplar duygudurum açısından birbirinden farklıdır, $F(2,160)=7.05, p=.001$. Buna göre Kız-Erkek (Ort.=3.68) ve Erkek-Erkek (Ort.=3.58) grubundaki katılımcılar duygudurumlarının, Kız-Kız grubundaki katılımcılardan (Ort.=3.14) anlamlı olarak daha iyi olduğunu belirtmiştir. Kız-Erkek ve Erkek-Erkek gruplarının duygudurum açısından aralarında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Buna ek olarak duygudurum ile özgün düşünce sayısı arasında anlamlı bir ilişki ($r=.04, p>.05$) bulunmamaktadır. Sonuçlar Tablo 3.5'te yer almaktadır. Bunların yanında beyin fırtınası öncesinde hem sansür hem de kaygı gruplarının uyarılma düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 3.5: Değişkenlerin duygudurum puanları üzerindeki 2x3'lük ANOVA sonuçları

Değişkenler	<i>sd</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Sansür	(1,160)	.76	.38
Kaygı	(2,160)	7.05*	.001
Sansür x Kaygı	(2,160)	.24	.78

* $p<.05$

3.2.3. Özgün Düşünce Sayısı

Nötralizasyon ve yazım hızı görevinden sonra katılımcılara beyin fırtınası problemleri verilmiş ve ürettikleri özgün düşünce sayılarına bakılmıştır. Üretilen özgün düşünce sayılarının ortalamaları Tablo 3.6'da gösterilmiştir.

Tablo 3.6:Özgün düşünce sayılarının ortalamaları ve standart sapmaları

Koşullar	N	Ortalama	Std. Sapma
Sansür			
Şiddet	41	42.65	11.82
İletişim	42	57.54	16.70
Kaygı			
Erkek-Erkek	25	52.52	17.94
Kız-Erkek	24	53.45	18.49
Kız-Kız	34	46.17	12.43

Katılımcıların özgün düşünce sayılarının konu türüne ve kaygı ortamına göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için 2 (eşe karşı şiddet / aile üyeleri arasında iletişim) x 3 (Erkek-Erkek / Kız-Erkek/ Kız-Kız) faktöriyel desenine uygun çift yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarında sansür koşulunun özgün düşünce sayısı üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur, $F(1,77)=22.64$, $p=.000$, $\eta^2= .22$). Buna göre aile içi iletişim konusundaki katılımcıların (Ort.=57.14) ürettikleri özgün düşünce sayısı eşe yönelik şiddet konusundaki katılımcılardan (Ort.=42.65) anlamlı olarak daha fazladır. Bununla birlikte kaygı koşulunun ve değişkenlerin ortak etkisinin özgün düşünce sayısında anlamlı bir değişime yol açmadığı bulunmuştur (sırasıyla $F(2,77)=1.70$, $p=.18$, $\eta^2=.04$ ve $F(2,77)=1.59$, $p=.21$ $\eta^2=.04$). Sonuçlar Tablo 3.7’de gösterilmiştir.

Tablo 3.7: Değişkenlerin özgün düşünce sayısı üzerinde 2x3’lük ANOVA sonuçları

Değişkenler	<i>sd</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2
Sansür	(1,77)	22.64*	.000	.22
Kaygı	(2,77)	1.70	.18	.04
Sansür x Kaygı	(2,77)	1.59	.21	.04

* $p<.001$

3.2.4.Esnek Düşünce Sayısı

Beyin fırtınası oturumunda katılımcıların ürettiği düşünceler iki bağımsız yargıcı tarafından kategorize edilmiştir. Üretilen düşüncelerin kategori sayısı esnek düşünce sayısı olarak değerlendirilmektedir. Koşullara göre esneklik puanlarının ortalama ve standart sapmaları Tablo 3.8’de gösterilmiştir.

Tablo 3.8: Esnek düşünce sayılarının ortalama ve standart sapmaları

Koşullar	N	Ortalama	Std. Sapma
Sansür			
Şiddet	41	9.61	1.68
İletişim	42	10.76	1.85
Kaygı			
Erkek-Erkek	25	10.48	1.68
Kız-Erkek	24	10.66	2.16
Kız-Kız	34	9.64	1.64

2x3'lük varyans analizi sonucuna göre sansür koşulunun esnek düşünce sayısı üzerindeki etkisi anlamlıdır, $F(1,77)=9.09$, $p=.0003$, $\eta^2=.10$. Buna göre aile içi iletişim konusundaki katılımcıların (Ort.=10.76) ürettikleri esnek düşünce sayısı eşe yönelik şiddet konusundaki katılımcılardan (Ort.=9.61) fazladır. Öte yandan kaygı ortamının etkisi ve kaygı ile sansür koşulunun ortak etkisi anlamlı değildir (sırasıyla $F(2,77)=2.44$, $p=.09$, $\eta^2=.06$ ve $F(2,77)=1.31$, $p=.27$, $\eta^2=.03$). Analiz sonuçları Tablo 3.9'da gösterilmiştir.

Tablo 3.9: Değişkenlerin esnek düşünce sayısı üzerinde 2x3'lük ANOVA sonuçları

Değişkenler	<i>sd</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2
Sansür	(1,77)	9.09*	.003	.10
Kaygı	(2,77)	2.44	.09	.06
Sansür x Kaygı	(2,77)	1.31	.27	.03

* $p<.05$

3.2.5. Derin Düşünce Sayısı

Katılımcıların düşünce sayılarının kullandıkları kategori sayısına bölümü sonucunda derin düşünme sayıları elde edilmektedir. Derin düşünme puanlarının ortalama ve standart sapmaları Tablo 3.10'da gösterilmiştir.

Tablo 3.10: Derin düşünce sayılarının ortalamaları ve standart sapmaları

Koşullar	N	Ortalama	Std. Sapma
Sansür			
Şiddet	41	4.37	.95
İletişim	42	5.34	1.31
Kaygı			
Erkek-Erkek	25	4.98	1.37
Kız-Erkek	24	4.91	1.09
Kız-Kız	34	4.82	1.24

Katılımcıların derin düşünme puanlarının sansür ve kaygı koşullarına göre farklılaşp farklılaşmadığını saptamak için de 2 x 3 faktöriyel desenine uygun çift yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sansür koşulunun derin düşünce sayısı üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür, $F(1,77)=12.46$, $p=.001$, $\eta^2 = .14$. Bu bağlamda eşe yönelik şiddet konusundaki katılımcıların (Ort.=4.37) ürettikleri derin düşünce sayısı aile içi iletişim konusundaki katılımcılardan (Ort.=5.34) daha azdır. Öte yandan kaygı ortamının etkisi ve kaygı ile sansür koşulunun ortak etkisi anlamlı değildir (sırasıyla $F(2,77)=.08$, $p=.92$, $\eta^2=.002$ ve $F(2,77)=.42$, $p=.66$, $\eta^2=.01$). Sonuçlar Tablo 3.11’de gösterilmiştir.

Tablo 3.11: Değişkenlerin derin düşünce sayısı üzerinde 2x3’lük ANOVA sonuçları

Değişkenler	<i>sd</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2
Sansür	(1,77)	12.46*	.001	.14
Kaygı	(2,77)	.08	.92	.002
Sansür x Kaygı	(2,77)	.42	.66	.01

* $p<.05$

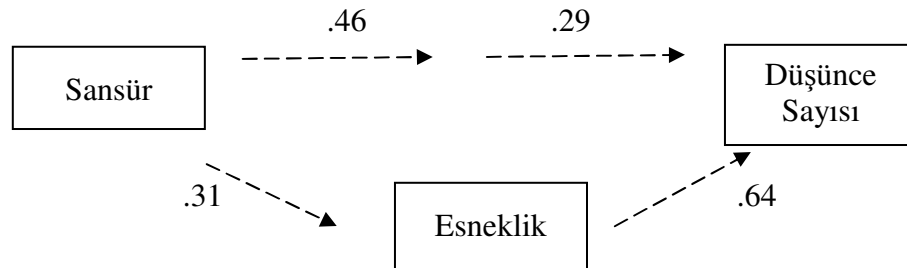
3.2.6. Değişkenler Arası Korelasyonel İlişkiler ve Aracılık Analizi

Tablo 3.12’den de anlaşılacağı gibi, kaygı arttıkça özgün ve esnek düşünce sayıları azalmaktadır.

Tablo 3.12: Değişkenler arası korelasyon katsayıları

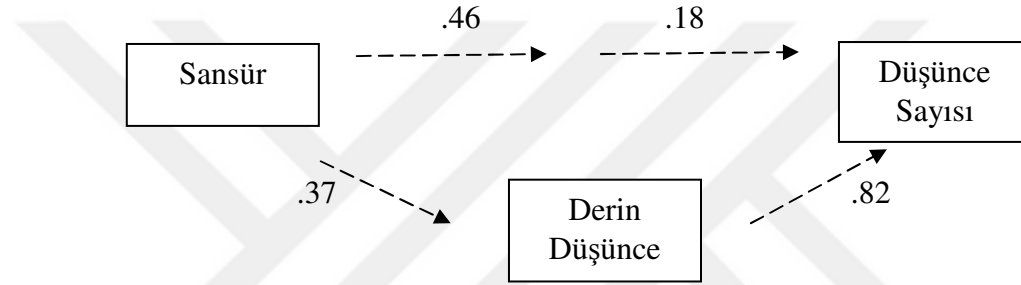
	Sansür	Kaygı
Özgün düşünce	.46**	-.17
Esnek düşünce	.31*	-.20
Derin düşünce	.37*	-.05

** $p< 0.0001$ * $p< 0.01$

Şekil 3-1. Esnek düşünce sayılarında aracılık testi

Sansürleme ve özgün düşünce ile ilgili; korelasyon tablosunda görüleceği gibi sansür manipülasyonu ile özgün düşünce ve esnek düşünce arasındaki ilişkiler anlamlı olduğu için aracılık analizi yapılmıştır. Bu analize göre; sansür ile özgün düşünce arasındaki başlangıçta $\beta=.46$ olan anlamlı ilişki esneklik desene eklendiğinde anlamlı olarak $\beta=.29$ 'a düşmektedir (Sobel test (Z)= 2.71, p=.000). Bu analize göre; sansür ile özgün düşünce sayısı arasındaki ilişkiye esneklik aracılık etmektedir. Sansür düzeyi arttıkça esneklik kısmen azalmakta ve bu da özgün düşünce sayısını azaltmaktadır. Esneklik, sansürleme ile özgün düşünce arasında kısmi aracı değişkendir.

Şekil 3-2. Derin düşünce sayılarında aracılık testi

Sansürleme ve özgün düşüncenin korelasyon tablosunda görüleceği gibi sansür manipülasyonu ile özgün düşünce ve derin düşünce arasındaki ilişkiler anlamlıdır. Bu nedenle aracılık analizi yapılmıştır. Bu analize göre; sansür ile özgün düşünce arasındaki başlangıçta $\beta=.46$ olan anlamlı ilişki derin düşünce desene eklendiğinde anlamlı olarak $\beta=.18$ 'e düşmektedir (Sobel test (Z)= 3.41, p=.0006). Bu analize göre; sansür ile özgün düşünce sayısı arasındaki ilişkiye derin düşünce kısmi aracılık etmektedir. Sansür düzeyi arttıkça derin düşünce kısmen azalmakta ve bu da özgün düşünce sayısını azaltmaktadır.

3.2.7. Algı Ölçeği Puanları

Bu ölçekte, katılımcılar beyin fırtınası probleminde ürettikleri düşüncelerin sayısını, kalitesini ve performanslarını kendileri ve grupları açısından değerlendirmişlerdir. Ölçek maddelerinin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3.13'te ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 3.13: Ölçek maddelerinin ortalama ve standart sapma değerleri

	Sansür (Şiddet)			Kontrol (İletişim)		
	Erkek-Erkek	Kız-Erkek	Kız-Kız	Erkek-Erkek	Kız-Erkek	Kız-Kız
Düşünce sayısı	6.54 (1.74)	6.18 (2.11)	6.03 (1.92)	7.00 (2.17)	7.46 (1.63)	6.57 (1.43)
Grup düşünce sayısı	6.50 (1.50)	6.36 (2.04)	7.33 (1.71)	7.54 (1.96)	8.12 (1.56)	7.38 (1.50)
Düşünce kalitesi	6.88 (1.92)	6.95 (2.08)	6.28 (1.81)	7.38 (1.50)	7.46 (1.48)	6.55 (1.63)
Grup düşünce kalitesi	7.29 (1.85)	6.86 (1.75)	7.53 (1.25)	7.46 (1.79)	7.65 (1.41)	7.06 (1.27)
Hoşlanma	7.75 (1.57)	7.77 (2.41)	7.72 (1.63)	7.38 (2.32)	7.88 (2.01)	7.16 (2.44)
İyi bulma	7.04 (1.81)	6.86 (2.46)	6.47 (1.78)	7.62 (1.83)	7.92 (1.44)	6.69 (1.47)
İlginç bulma	6.79 (2.28)	5.82 (3.22)	7.17 (2.10)	6.64 (2.12)	7.92 (2.02)	6.22 (2.25)
Çaba gösterme	7.75 (1.29)	7.27 (2.12)	7.33 (1.35)	8.23 (1.63)	8.35 (1.44)	7.25 (1.39)
Rahat hissetme	7.71 (1.68)	7.64 (2.52)	7.08 (1.89)	7.04 (2.57)	8.00 (1.96)	6.97 (1.91)
Kaygılı hissetme	3.96 (2.42)	3.23 (3.16)	4.22 (2.51)	3.77 (2.96)	3.73 (2.71)	3.91 (2.36)
Düşünce benzerliği	6.25 (1.80)	7.14 (2.27)	7.28 (1.65)	5.88 (2.60)	6.46 (1.94)	6.41 (1.62)
İfade edebilme	7.63 (1.80)	8.05 (2.03)	8.19 (1.39)	7.81 (1.33)	8.27 (1.31)	7.50 (1.83)
İstekli olma	8.13 (1.62)	7.45 (3.05)	8.31 (1.56)	8.04 (1.34)	8.27 (1.48)	7.72 (1.65)

Standart sapmalar parantez içinde verilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda sadece anlamlı sonuçlar rapor edilmiştir. Sansürlemenin düşünce sayısı üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir, $F(1,160)=7.44$, $p=.007$. İletişim koşulundaki katılımcılar (Ort.=7.01), şiddet koşulundakilerden (Ort.=6.22) daha fazla düşünce ürettiklerini rapor etmişlerdir.

Sansürlemenin grup düşünce sayısı üzerindeki etkisi anlamlıdır, $F(1,160)=13.90$, $p=.000$. Buna göre iletişim (Ort.=7.65) koşulundaki katılımcılar, şiddet koşulundaki katılımcılara (Ort.=6.83) göre çalışma arkadaşlarıyla birlikte daha fazla düşünce ürettiklerini bildirmiştir. Öte yandan, sansür ve kaygı koşulunun grup düşünce sayısı üzerindeki ortak etkisi anlamlıdır, $F(2,160)=4.10$, $p=.02$. Buna göre şiddet koşulundaki Kız-Erkek (Ort.=6.36) grubundaki katılımcılar en az, iletişim koşulundaki Kız-Erkek (Ort.=6.36) grubundaki katılımcılar ise en fazla düşünce ürettiklerini belirtmişlerdir.

Kaygının düşünce kalitesi algısı üzerindeki etkisi anlamlıdır, $F(2,159)=3.75$, $p=.03$. Buna göre Kız-Erkek (Ort.=7.23) koşulundaki katılımcılar, Kız-Kız (Ort.=6.40) koşulundaki katılımcılara göre daha kaliteli düşünceler ürettiklerini bildirmektedir.

Sansürlemenin düşünce üretiminde iyi olma üzerindeki etkisi anlamlıdır, $F(1,159)=4.70$, $p=.03$. Buna göre iletişim (Ort.=7.35) koşulundaki katılımcılar, şiddet (Ort.=6.74) koşulundaki katılımcılara göre düşünce üretiminde daha iyi olduklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte kaygının düşünce üretiminde iyi olma üzerindeki etkisi

anlamlıdır, $F(2,159)=3.76$, $p=.03$. Buna göre Kız-Erkek (Ort.=7.43) koşulundaki katılımcılar, Kız-Kız (Ort.=6.57) koşulundaki katılımcılara göre düşünce üretiminde daha iyi olduklarını belirtmişlerdir. Aynı cinsiyet grupları (Kız-Kız ve Erkek-Erkek) arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Sansürlemenin düşünce üretiminde çaba gösterme üzerindeki etkisi anlamlıdır, $F(1,160)=4.13$, $p=.04$. Buna göre iletişim (Ort.=7.89) koşulundaki katılımcılar, şiddet (Ort.=7.44) koşulundaki katılımcılara göre düşünce üretmek için daha çok çabaladıklarını belirtmiştir. Bununla birlikte kaygının düşünce üretiminde çaba gösterme üzerindeki etkisi anlamlıdır, $F(2,160)=3.35$, $p=.04$. Buna göre Erkek-Erkek (Ort.=8.00) koşulundaki katılımcılar, Kız-Kız (Ort.=7.29) koşulundaki katılımcılara göre düşünce üretmek için daha çok çaba gösterdiğini bildirmiştir. Farklı cinsiyet (Kız-Erkek) grubundaki katılımcılar ile aynı cinsiyet (Kız-Kız ve Erkek-Erkek) grubundaki katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Sansürlemenin eşler arasındaki düşüncelerin benzerliği üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir, $F(1,160)=4.21$, $p=.04$. Şiddet (Ort.=6.94) koşulundaki katılımcılar, iletişim (Ort.=6.26) koşulundaki katılımcılara göre yazdıkları düşüncelerin çalışma arkadaşlarınınki ile benzerliğinin daha fazla olduğunu belirtmiştir.

3.2.8. Etkileşim Kaygısı ve Kendini Sansürleme İsteği Ölçeği Değerlendirmeleri

Katılımcılara uygulanan etkileşim kaygısı ölçeği ile kendini sansürleme isteği ölçeği puanlarının özgün düşünce ile arasındaki ilişki incelenmiştir. Değerlendirmeler bireysel puanlara göre yapılmıştır. Buna göre etkileşim kaygısı ölçeği ve kendini sansürleme isteği ölçeğinin özgün düşünce sayısı ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Sonuçlar Tablo 3.14'te detaylı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 3.14: Ölçek puanlarının düşünce sayısı ile korelasyonel ilişkileri

	Özgün düşünce sayısı	
	R	P
Etkileşim kaygısı ölçeği	-.09	.25
Sansürleme ölçeği	-.02	.79

3.3. Tartışma

Bu araştırmada kaygı değişkeni 3 düzeyde manipüle edilmiştir. Birinci araştırmadan farklı olarak kız-erkek ve erkek-erkek gruplarına kız-kız grubu eklenmiştir. Birinci araştırmada erkek-erkek ile kız-erkek koşulu arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Benzer şekilde ikinci araştırmada da 3 koşul arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu durum büyük olasılıkla çiftlerin zamanla birbirlerine aşına olmalarından kaynaklanmaktadır. Arslan (2015: 29)'ın yaptığı araştırmada katılımcılara beyin fırtınası sonrasında aynı cinsle ya da farklı cinsle karşılaşacakları ve dūřüncelerini bu kişilere ifade edecekleri yönergesi verilmiştir. Söz konusu durumda katılımcıların dūřüncelerini paylaşacakları kişilerin kim olacağı belli değildir. Bu belirsizlik, karşı cinsle karşılaşacakları bilgisi verilen katılımcılarda daha fazla kaygı yaratmış olabilir. Bu açıklama ile tutarlı olarak karşı cinsle karşılaşacakları bilgisi alan katılımcılar, daha az dūřünce üretmişlerdir. Bu çalışmada ise katılımcılar sınıf arkadaşları ile eşleştirilmiş ve sınıf ortamında dūřünce üretmişlerdir. Katılımcıların birbirlerine aşına olması ve araştırmanın aşına oldukları sınıf ortamında gerçekleştirilmesi, çiftler halinde çalışmanın kaygı verici etkisini ortadan kaldırmış olabilir. Birinci ve ikinci deney sonuçları bu anlamda birbirleriyle tutarlılık göstermektedir. Gelecek araştırmalarda çiftlerin laboratuvar ortamında değerlendirilmesi ve birbirini hiç tanımayan kişilerden oluşması Arslan (2015: 24)'ın araştırmasıyla olan farklılığı açıklığa kavuşturabilir.

Birinci araştırmadan farklı olarak bu araştırmada sansürleme, iki düzeyde değişimlenmiştir. Katılımcılar eşler arasında iletişimi arttırmak ve kadına yönelik şiddeti azaltmak için dūřünce üretmişlerdir. Sonuçlar birinci araştırmanın bulgularıyla tutarlıdır. Kadına yönelik şiddet koşulunda olan katılımcılar, iletişim koşulunda olan katılımcılara göre daha az özgün, esnek ve derin dūřünceler üretmişlerdir. Buna ek olarak sansürleme ile yaratıcılık arasındaki ilişkiye esneklik ve derin dūřünce aracılık etmektedir. Bařka bir deyişle, sansürleme yapılan konu katılımcılarda esnekliği ve derin dūřünceyi kısmen azaltmakta, bu da özgün dūřünce sayısını (yaratıcılığı) azaltmaktadır. Bu sonuçlar birinci araştırmanın sonuçları ile tutarlıdır. Ancak Arslan (2015: 32)'ın yaptığı araştırma bulgularıyla tutarlı değildir. Bu farklılık seçilen konunun sansürleme düzeyi ve alt kategori sayısı ile açıklanabilir. Arslan (2015: 24)'ın araştırmasında

sansürlemenin en fazla cinsellik konusunda olacağı, bu araştırmada ise kadına yönelik şiddet konusunda olacağı varsayılmıştır. Toplumsal olarak her iki konunun da mahrem algılandığı bilinmektedir. Ancak elde edilen sonuçlar insanların cinsellikle ilgili düşüncelerini sansürlemeden ifade edebildiğini, şiddet söz konusu olduğunda ise düşüncelerini sansürlediğini ve daha az düşünce beyan ettiğini göstermektedir. Problemin sansürlenmiş bir konu olarak algılanmasında sunuluş şekli de etkilidir. Gelecek araştırmalarda cinsellik konusu daha spesifik bir şekilde ele alınarak incelenebilir. Örneğin gruplara eşcinsel yönelim ile ilgili düşünceleri sorulduğunda aynı cinsiyetten oluşan gruplarda (erkek-erkek ve kız-kız) sansürlemenin daha fazla olacağı öngörülmektedir. Cinsel yönelimin bu konuda etkili rol oynayacağı değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma beyin fırtınasında sunulan konunun yaratıcılık üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Geçmişte yapılan çalışmalarda daha dar kapsamlı problemler kullanılması nedeniyle de bu etki bulunamamış olabilir. Bu araştırmada kullanılan problemin alt kategori sayısı, Arslan (2015: 24)'ın araştırmasında kullandığı problemin yaklaşık olarak iki katıdır. Bu da, problemin geniş kapsamlı olması durumunda sansürleme etkisinin ortaya çıkabileceğini göstermektedir.

Beklenenin aksine, her iki deneyde de kız-erkek grubunun performansı, diğer gruplardan daha yüksektir. Ancak bu sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durum yüz yüze etkileşim sırasında karşı cinse kendini beğendirme isteğinin daha fazla olması ya da ortamın daha rekabetçi algılanması ile açıklanabilir. Yüz yüze etkileşimde ya da grup ortamında kişiler, kendini diğerleri ile kıyaslamaktadır. Bu kıyaslama kız-erkek grubunda, ortamın daha rekabetçi algılanmasına neden olmuş olabilir. Ortamın rekabetçi olarak algılanması, kişilerin düşünce üretimi ile ilgili motivasyonlarını, dolayısıyla performanslarını arttırmış olabilir. Araştırma sonunda, kız-erkek grubundaki katılımcılar kız-kız grubundaki katılımcılara göre daha kaliteli düşünce ürettiklerini ve düşünce üretiminde daha iyi olduklarını bildirmiştir. Bu durum katılımcıların algı ve performanslarının birbiriyle tutarlı olduğunu göstermektedir.

Algısal ölçümlerde, iletişim konusunda düşünce üreten katılımcılar şiddet koşulundaki katılımcılara göre hem bireysel hem de grup olarak daha fazla düşünce ürettiklerini ve düşünce üretiminde daha iyi olduklarını bildirmiştir. Bu katılımcılar karşıtlarına göre düşünce üretmek için daha fazla çaba gösterdiğini ve ürettikleri düşüncelerin çalışma arkadaşlarıyla daha az benzer olduğunu rapor etmiştir. Bu anlamda sansür koşulundaki katılımcıların algı ve performanslarının birbiriyle tutarlı olduğu söylenebilir.

Araştırmanın ilginç bulgularından biri ise, araştırma sonunda erkek-erkek grubundaki katılımcıların performans ve algılarının birbirinden farklı olmasıdır. Erkek-erkek grubundaki katılımcılar, düşünce üretmek için diğer gruplara göre daha fazla çaba gösterdiğini bildirmiştir. Oysaki bu gruptaki katılımcıların performansı kız-erkek grubundaki katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı olmasa da daha kötüdür. Bu bulgu Snyder (1974)'in kendini ayarlama (self-monitoring) kavramını kanıtlar niteliktedir. Snyder (1974), kişinin gerçek duygu ve düşüncelerini içinde bulunduğu ortamla uyumlu hale getirmeye çalıştığını belirtmiştir. Yapılan araştırmada özellikle toplum tarafından çok fazla eleştirilen kadına yönelik şiddet konusu ele alınmıştır. Katılımcılar bu konuda tepkisiz kalmanın uygun olmadığını ve partneri tarafından olumsuz bir şekilde değerlendirileceğini düşünmüş olabilir. Erkek-erkek grubundaki katılımcılar, diğer gruplara göre bu baskıyı daha fazla hissetmiş olabilir. Dolayısıyla, diğerleri tarafından eleştirilmemek ya da kabul görmek amacıyla gerçekte olduğundan daha fazla çaba gösterdiğini bildirmiş olabilirler.

Araştırmanın önemli sonuçlarından biri de kendini sansürleme ve etkileşim kaygısı ölçeklerinden alınan puanların beyin fırtınasında yaratıcılıkla ilişkili olmamasıdır. Bu durum, kişilik değişkenlerinin (kendini sansürleme isteği ve etkileşim kaygısı) etkisinin beyin fırtınasında azalması ile açıklanabilir. Literatürde kişilik değişkenlerinin gerçek performansla çok zayıf bir ilişkinin olduğu ile ilgili araştırmalar bulunmaktadır (Mischel 1973: 252-283; Aktaran Arslan 2015: 43). Araştırma sonuçları Snyder ve Ickes (1985: 883-947)'in güçlü ortam hipotezini desteklemektedir. Buna göre kişilik özelliklerinin etkisi ortam güçlü olduğunda azalmaktadır (Snyder ve Ickes, 1985:

883-947). Ancak ortam güçlü olmadığında kişilik özellikleri belirleyici olmaktadır (Snyder ve Ickes, 1985: 883-947).

Bu araştırmanın birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlardan birincisi beyin fırtınası problemi geniş kapsamlı olarak ifade edilmiştir. Başka bir deyişle eşler arasında iletişim veya uyum derken kimler arasında olduğu net değildir. Problemin daha spesifik bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir. Örneğin ailede eşlerin daha mutlu ve uyumlu olması için neler yapılabilir yerine kavgalı çiftler arasında iletişimi artırmak için neler yapılabilir konusu incelenebilirdi. Bu anlamda gelecek araştırmalarda hangi konuların sansürlenebileceği ile ilgili pilot çalışmanın yapılması yararlı olacaktır.

Araştırmanın bir diğer sınırlılığı etkileşim çiftlerinin belirlenmesinde tam anlamıyla seçkisiz atama yapılamamasıdır. Araştırmacı, sınıfta mevcut olan katılımcıları rastgele eşleştirerek çiftler oluşturmuştur. Laboratuvar ortamında yapılan bir araştırmayla çiftler farklı sınıflardan farklı bireylerle oluşturulabilir.

Araştırmanın özgün katkılarından biri, yüz yüze etkileşim halinde olan bireylerde performans farklılığının ortaya çıkmamasıdır. Gelecek araştırmalarda, yüz yüze etkileşimde kaygının etkisini ölçmek için etkileşim çiftlerindeki katılımcılardan birisi anlaşmalı katılımcı olarak belirlenebilir ve sansürlemenin fazla olacağı beklenen bir metin verilerek okumaları istenebilir ya da etkileşim çiftlerinin sözel olmayan ipuçları incelenebilir.

Yapılan iki araştırmada da kişilerin mevcut kaygı düzeyleri ve yaratıcılık performansları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Hâlbuki sözel beyin fırtınasında mevcut kaygısı yüksek olan çiftler daha az düşünce üretmektedir. Bu araştırmada böyle bir etkinin bulunamamasının nedenlerinden biri beyin fırtınasının yazılı olarak yapılmasından kaynaklanmaktadır. Katılımcılar düşüncelerini sözel olarak ifade etmek yerine yazmışlardır. Düşüncelerin yazılı olarak ifade edilmesi, sözel olarak ifade etmeye göre daha az kaygı yaratmaktadır. Literatürde düşüncelerin beyin yazma tekniği kullanılarak ifade edilmesinin kaygıyı azalttığına dair kanıtlar bulunmaktadır (Paulus ve ark. 2002: 299-325; Coşkun 2005: 79-94). Gelecek araştırmalarda, aynı

cinsiyet ve farklı cinsiyet gruplarının performans açısından birbirinden farklılaşıp farklılaşmadığı sözel beyin fırtınası tekniği kullanılarak incelenebilir.

Bu araştırmanın sonuçlarının eğitim ve terapi ortamlarına önemli doğurguları bulunmaktadır. Eğitim ortamlarında dersin sorumlusu, öğrencilerin oturma düzenini aynı cinsiyet ya da farklı cinsiyetler yan yana gelecek şekilde düzenleyebilir. Bu durumun performans açısından farklılık yaratmadığı bulgulanmıştır. Ancak kız-erkek çiftlerinin daha iyi performans gösterme eğiliminde olduğu dikkate alınmalıdır. Gelecek araştırmalarla bu konu açıklığa kavuşturulabilir. Eğitim ortamlarıyla ilgili diğer doğurgu ise öğrencilere verilen problem türünün dikkat edilmesi gerektiği ve önem taşıdığıdır. Sansürleme olasılığı olan problemler öğrencilerde yaratıcılığı azaltacaktır.

Elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak terapi ortamlarında öncelikle daha rahat konuların seçilmesi, daha sonra sansürleme yapılacak konulara geçiş yapılması önerilmektedir. Terapist, sansürleme yapılan konularda hızlı bir şekilde düşünce üretimini teşvik edebilir. Gelecek araştırmalarda ayrıca sansürlenen konularda bireyleri hızlı düşünce üretimine yönlendirmek bilinçli sansürlemeyi ortadan kaldırabilir. Örgütlerde de benzer yaklaşım benimsenebilir ve süreç lider tarafından yönlendirilebilir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, Demet (1995). *Bellek ve Dikkat Fonksiyonlarını Ölçen Nöropsikolojik Testlerin Faktör Yapısının Görgül ve İstatistiksel Yollardan Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Aktamış, Hilal ve Ergin, Ömer (2007). “Bilimsel Süreç Becerileri ile Bilimsel Yaratıcılık Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi.” *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H.U. Journal of Education)* 33: 11-23.
- Amabile, Teresa M. (1983). “The Social Psychology of Creativity: A Componential Conceptualization”. *Journal of Personality and Social Psychology* 45: 357-376.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2005). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-IV TR Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*. Çev. E. Köroğlu. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders- V Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*. Çev. E. Köroğlu. Ankara: HYB Yayıncılık.
- Arslan, Çiğdem (2015). *Kendini Sansürleme ve Etkileşim Kaygısının Beyin Fırtınasında Yaratıcılığa Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Asch, Solomon E. (1956). “Studies of Independence and Conformity: I. A Monitory of One against a Unanimous Majority.” *Psychological Monographs: General and Applied* 70 (9): 1-70.
- Bacanlı, Hasan (1990). *Sosyal İlişkilerde Benlik: Kendini Ayarlayanın Psikolojisi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi. İstanbul: MEB.

- Bacanlı, Hasan (1999). *Sosyal Beceri Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Baron, Reuben M. ve Kenny, David A. (1986). "The Moderator-Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations." *Journal of Personality and Social Psychology* 51 (6): 1173-1182.
- Beck, Aaron, T. ve Emery, Gary (1985). *Anxiety Disorders and Phobias: A Cognitive Perspective*. New York: Basic Books.
- Bolino, Mark C. ve Turnley, H. William (1999). "Measuring Impression Management in Organizations: A Scale Development Based on the Jones and Pittman Taxonomy." *Organizational Research Methods* 2 (2), Sage Publications: 187-206.
- Boz, Hayat Avcı (1999). "Kitle İletişim Araçları ve Suskunluk Sarmalı." *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 32 (1): 41-48.
- Bruch, Monroe A., Hamer, Ronald, J. ve Heimberg, Richard G. (1995). "Shyness and Public Self Consciousness: Additive or Interactive Relation with Social Interaction." *Journal of Personality* 63 (1): 47-63.
- Camacho, L. Mabel ve Paulus, Paul B. (1995). "The Role of Social Anxiousness in Group Brainstorming." *Journal of Personality and Social Psychology* 68:1071-1080.
- Coşkun Hamit (2005). "Beyin Fırtınasında Sosyal Kimlik Değişiminin Üretkenlik Üzerine Etkisi." *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 22 (1): 79-94.
- Coşkun, Hamit (2009). "Etkileşim Kaygısı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması." *Türk Psikoloji Yazıları* 12 (23): 41-49.

- Coşkun, Hamit, Durak, Mithat ve Elgin, Veysel M. (2008). “Kendini Sansürleme İsteği Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması.” *New/Yeni Symposium Journal* 50 (2): 83-89.
- Doğan, Selen ve Kılıç, Selçuk (2009). Örgütlerde “İzlenim Yönetimi Davranışı” Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 23 (3): 53-83.
- Diehl, Michael ve Stroebe, Wolfgang (1987). “Productivity Loss In Brainstorming Groups: Toward The Solution of Riddle.” *Journal of Personality and Social Psychology* 53: 497-509.
- Dugosh, Karen L. ve Paulus, Paul, B. (2005). “Cognitive and Social Comparison Processes In Brainstorming.” *Journal of Experimental Social Psychology* 41(3): 313-320.
- Gallupe, R. Brent; Bastianutti, Lana M. ve Cooper, William H. (1991). “Unblocking Brainstorms.” *Journal of Applied Psychology* 76: 137-142.
- Goffman, Erving (1959). *“The Presentation of Self in Everyday Life.”* New York: Doubleday Books.
- Gilbert, Paul (2000). “The Relationship of Shame, Social Anxiety and Depression: The Role of the Evaluation of Social Rank.” *Clinical Psychology and Psychotherapy* 7 (3): 174-189.
- Güngör, Abide (2001). “Utangaçlık Ölçeğinin Geliştirilmesi Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.” *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2 (15): 17-22.
- Hayes, Andrew F. (2007). “Exploring the Forms of Self-Censorship: On the Spiral of Silence and the Use of Opinion Expression Avoidance Strategies.” *Journal of Communication* 57: 785-802.

- Hayes, Andrew, F.; Glynn, Carrol, J. ve Shananan, James (2005a). "Willingness to Self-Censor. A Construct and Measurement Tool for Public Opinion Research." *International Journal of Public Opinion Research* 17 (3): 298-323.
- Hayes, Andrew, F.; Glynn, Carrol, J. ve Shananan, James (2005b). "Validating the Willingness to Self Censor Scale: Individual Differences in the Effect of the Climate of Opinion on Opinion Expression." *International Journal of Public Opinion Research* 17 (4): 443-455.
- Irvan, Süleyman (1997). "Suskunluk Sarmalı Kuramı ve Elisabeth Noelle-Neumann'ın Özgeçmişi." *İletişim Fakültesi Dergisi*: 421-450.
- Kasof, Joseph (1995). "Explaining Creativity: The Attributional Perspective". *Creativity Research Journal* 8 (4): 311-366.
- Leary, Mark R. (1983). "Social Anxiousness: The Construct and Its Measurement." *Journal of Personality Assessment* 47 (1): 66-75.
- Leary, Mark, R. ve Kowalski, Robin, M. (1995). "*Social Anxiety*." New York Guilford Press.
- Mullen, Brian; Johnson, Craig ve Salas, Eduardo (1991). "Productivity Loss in Brainstorming Groups: A Meta-analytic Integration." *Basic and Applied Social Psychology* 12: 3-24.
- Noelle-Neumann, Elisabeth (1977). "Turbulences in the Climate of Opinion: Methodological Applications of Spiral of Silence Theory." *The Public Opinion Quarterly* 41 (2): 143-158.
- Osborn, F. Alex. (1957). "*Applied imagination: Principles and Procedures of Creative Problem-Solving*." New York, NY: Charles Scribner's Sons.

- Oskay, Gülder (2016). "Davranışı Kontrol Altına Alma (Self-Monitoring) ile Kimlik Gelişimi Arasındaki İlişki." *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2 (10): 13-22.
- Öztürk, Abdülkadir (2014). "Sosyal Kaygıyı Açıklayan Yaklaşımlar." *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 13 (78): 15-26.
- Paulus, Paul B. ve Dzindolet, Mary, T. (1993). "Social Influence Processes in Group Brainstorming." *Journal of Personality and Social Psychology* 64: 575-586.
- Paulus, Paul B.; Putman, Vicky L.; Dugosh, Karen L.; Dzindolet, Mary T.; Coskun, Hamit (2002). "Social and Cognitive Influences in Group Brainstorming: Predicting Production Gains and Losses." *European review of social psychology* 12(1): 299-325.
- Paulus, Paul B. ve Nijstad, Bernard A. (2003). "*Group Creativity: Innovation Through Collaboration.*" Oxford University Press, New York.
- Paulus, Paul, B. ve Yang, Huei-Chuan (2000). "Idea Generation in Groups: A Basis for Creativity in Organizations." *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 82: 76-87.
- Roskes, Marieke, De Dreu; Carsten, K.W. ve Nijstad Bernard, A. (2012). "Necessity is the Mother of Invention: Avoidance Motivation Stimulates Creativity Through Cognitive Effort." *Journal of Personality and Social Psychology* 103 (2): 242-256.
- Schlenker, Barry, R., ve Leary, Mark, R. (1982). "Social Anxiety and Self-Presentation: A Conceptualization and Model." *Psychological Bulletin* 92 (3): 641-669.
- Snyder, Mark (1974). "Self Monitoring of Expressive Behavior." *Journal of Personality and Social Psychology* 30 (4): 526-537.

- Snyder, Mark ve Ickes, William (1985). "*Personality and Social Behavior.*" Handbook of Social Psychology 2: 883-947.
- Sübaşı, Güzin (2003). "Etkileşim Kaygısı Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları." *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2 (19):35-40.
- Taylor, Shelley, E., Peplau, Letitia, A. ve Sears, David, O. (2008). "*Sosyal Psikoloji.*" Çev. A. Dönmez. Ankara: İmge Kitabevi.
- Tajfel, Henri ve Forgas, Joseph, Paul (1981). "Social Categorization: Cognitions, Values and Groups". J.P. Forgas (der.), *Social Cognition: Perspectives on Everyday Understanding. London: Academic Press.* 113-141.
- Türkçapar, Hakan (1999). "Sosyal Fobinin Psikolojik Kuramı." *Klinik Psikiyatri*, 2: 247-253.
- Watson, David ve Friend, Ronald (1969). "Measurement of Social-Evaluative Anxiety." *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 33 (4): 448-457.
- Williams, Scott D. (2002). "Self-Esteem and the Self-Censorship of Creative Ideas." *Personal Review* 31(4): 495-503.

EKLER

EK 1: Gönüllü Katılımcı Bilgilendirme Formu

Bu araştırma; Abant İzzet Baysal Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi Psk. Funda KARCOĞLU tarafından, yüksek lisans tezi kapsamında Prof. Dr. Hamit COŞKUN danışmanlığında yürütülmektedir.

Araştırmanın amacı; size verilen konu hakkındaki duygu ve düşünceleriniz ile “Beyin Fırtınasında” oluşturacağımız düşünceler arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Araştırmaya **GÖNÜLLÜ** olarak katılım esas alınmıştır. Buradaki uygulamalar süresince samimiyetiniz araştırmanın geleceği için çok önemlidir.

Uygulama sırasında istediğiniz zaman, diğer katılımcıları etkilemeden herhangi bir neden veya koşul belirtmeden araştırmadan ayrılmak istediğinizi ifade edebilir ve ayrılabilirsiniz. Araştırmada size verilen konular veya uygulamaların dışında herhangi bir rahatsızlık hissettiğinizde de araştırmayı bırakmanız mümkündür. Bu durumda size yönelik herhangi bir olumsuz sonuç bulunmamaktadır. Ayrıca uygulama esnasında sizin dışınızda ortaya çıkabilecek herhangi bir maddi hasardan sorumlu tutulmayacaksınız.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz takdirde öncelikle birkaç anket doldurmanız ve bir konuyla ilgili yazı yazmanız istenecektir. Daha sonra “Beyin Fırtınası Oturumuna” geçilerek burada size verilen konu hakkında düşünce üretmeniz istenecektir. Oturum 12 dakika sürecek olup düşüncelerinizi kağıda yazmanız ve çalışma arkadaşınızla paylaşmanız istenecektir. Daha sonra son bir anket uygulanacak ve araştırma tamamlanacaktır. Yaklaşık 20 dakika sürmesi beklenmektedir.

Araştırmada grup sonuçlarıyla ilgilenilmekte olup isminiz alınmayacaktır. Doldurduğunuz formları sizden başka tanımlayacak kişi bulunmamaktadır. Son olarak araştırma sonucu ile ilgili bilgi talep etmeniz durumunda, elde edilen bilimsel bilgiler araştırmanın genelini yansıtacak olup sizinle paylaşılacaktır.

Ayrıntılı bilgi için:

Araştırma sorumlusu: Psk. Funda KARCOĞLU– Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
İletişim bilgileri: Tel: 05547218735ve E-mail: fundakarcoglu@gmail.com. Araştırma

Danışmanı: Prof. Dr. Hamit COŞKUN Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Anabilim Dalı Başkanı, 0374 254 13 10 Gököy Kampüsü/ Bolu

Araştırmamıza ayırdığınız zaman ve göstermiş olduğunuz ilgiden dolayı teşekkür ederiz.

Araştırmanın koşullarını anladığımı ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı taahhüt ederim.

İMZA:

TARİH:

EK 2: Kendini Sansürleme İsteği Ölçeği

Aşağıda düşüncelerinizi ifade etmekle ilgili tercih ettiğiniz davranışlarınız incelenmektedir. Her bir maddeyi dikkatlice okuyarak size en uygun olanı işaretleyiniz. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Sizi en iyi ifade ettiğini düşündüğünüz seçenek bizim için doğru kabul edilmektedir. Bu araştırmada bulunan anket maddelerine verdiğiniz cevaplar grup olarak incelenecek ve gerekli analizler yapılacaktır. Bireysel olarak ilgilendiğimiz ve değerlendirdiğimiz bir özellik bulunmamaktadır.

Aşağıdaki maddelerin her birinde ilgili davranışlarınızı göz önünde bulundurarak doldurmaya çalışınız.

MADELER	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Çoğunlukla	Her zaman
1.Söyleyeceklerime başkalarının katılmayacağını düşünürsem, kendi görüşümü açıklamak bana zor gelir.	0	1	2	3	4
2.Etrafımdaki kişilerin haksız olduklarını düşündüğüm birçok zamanlar olmuştur, fakat haksız olduklarını bilmelerini istemedim.	0	1	2	3	4
3.Başkalarından farklı görüşüm olduğunda, onlarla tartışmaktansa iyi geçinmeyi tercih ederim.	0	1	2	3	4
4.Benimle karşı fikirde olacağını düşündüğüm kişilerin yanında görüşümü açıklamak benim için kolaydır.	0	1	2	3	4
5.Birisi benim görüşümü sorsaydı ve onun benimle aynı düşüncede olmadığını bilseydim, kendimi rahatsız hissedirdim.	0	1	2	3	4
6.Görüşümü sadece arkadaşlarımla veya güvendiğim kişilerin yanında açıklama eğilimi gösteririm.	0	1	2	3	4
7.Birçok kişinin katılmadığını fark ettiğiniz bir görüşünüzü, açık olarak ifade etmekten sessiz kalıp etmemek daha güvenlidir.	0	1	2	3	4
8.Başkalarından farklı görüşe sahipsem, onların bunu bilmesi benim için sorun değildir.	0	1	2	3	4

Ek 3: Etkileşim Kaygısı Ölçeği

Aşağıda sosyal etkileşimle ilgili davranışlarınız incelenmektedir. Her bir maddeyi dikkatlice okuyarak size en uygun şekilde işaretleyiniz. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Sizi en iyi ifade ettiğini düşündüğünüz seçenek bizim için doğru kabul edilmektedir. Bu araştırmada bulunan anket maddelerine verdiğiniz cevaplar grup olarak incelenecek ve gerekli analizler yapılacaktır. Bireysel olarak ilgilendiğimiz ve değerlendirdiğimiz bir özellik bulunmamaktadır.

Aşağıdaki maddelerin her birinde ilgili davranışlarınızı göz önünde bulundurarak doldurmaya çalışınız.

MADDELER	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Çoğunlukla	Her zaman
1. İnsanlarla rastgele karşılaşmalarda bile çoğu kez kaygılanırım.	0	1	2	3	4
2. Tanımadığım insanların içinde genellikle kendimi rahat hissederim.	0	1	2	3	4
3. Karşıt cinsten birisi ile konuşmada genellikle rahatımdır.	0	1	2	3	4
4. Öğretmen veya patronla konuşmak zorunda kaldığımda kendimi kaygılı hissederim.	0	1	2	3	4
5. Partiler veya eğlenceler çoğu kez beni kaygılandırır ve rahatsız eder.	0	1	2	3	4
6. Birçok kişiye göre. İnsanlarla konuşurken muhtemelen çok az utanacımdır.	0	1	2	3	4
7. İyi tanımadığım hemcinsim olan insanlarla konuşurken bazen kendimi gergin hissederim.	0	1	2	3	4
8. Bir iş görüşmesi yapıyor olsaydım kaygılı olurum.	0	1	2	3	4
9. Keşke sosyal ortamlarda daha fazla kendime güvenebilseydim.	0	1	2	3	4
10. Başkalarının olduğu ortamlarda çok az endişelenirim.	0	1	2	3	4
11. Genellikle çekingen biriyimdir.	0	1	2	3	4
12. Karşıt cinsten fiziksel çekici birisiyle konuşurken çoğu kez kendimi kaygılı hissederim.	0	1	2	3	4
13. İyi tanımadığım birini telefonla aradığımda çoğu kez kendimi kaygılı hissederim.	0	1	2	3	4
14. Otorite pozisyonunda olan birisiyle konuşurken kendimi kaygılı hissederim.	0	1	2	3	4
15. Benden çok farklı olan insanların yanında bile kendimi genellikle rahat hissederim.	0	1	2	3	4

Ek 4: Nötralizasyon Çalışması ve Yazım Hızı Ölçümü

Markete gitmeden önce alışveriş listesi hazırladım. Dolmuş bekledim ve dolmuş gelince, alışveriş merkezine gittim. Bir kilo portakal, iki marul, bir kilo patates aldım. Sonra süt ürünleri bölümüne geçtim. İki tane süt, 300 gram peynir aldım. Alışveriş listeme kola ve meyve suyu da ekledim. Kasada sırada önümde 3 kişi vardı. Sıra bana geldiğinde, kasada kasiyere elli lira verdim. Bana geriye 30 lira verdi. Listede aldıklarımın fiyatına tekrar baktım. Dolmuşa bindim, eve geldim. Eve geldiğimde, aldıklarımı yerleştirdim. Sonra fotokopi yapmak için kırtasiyeye gittim. Kırtasiyede ders notlarımın fotokopisini çektirdim.

YUKARIDAKİ CÜMLELERİ EN HIZLI OLACAK ŞEKİLDE AŞAĞIYA YAZINIZ. (Süre 2 dak.)

Ek 5: Dolgu Maddeleri ve Duygudurum Ölçümü**Cinsiyetiniz:**

Erkek () Kadın ()

Yaşınız:**Öğrenim Görmekte Olduğunuz Bölüm:****Yaşamınızın Çoğunu Geçirdiğiniz Yer:**

() Büyük şehir (İstanbul, Ankara, İzmir) () Şehir () Kasaba () Köy

Şu an yaşadığınız yer:

() Aileyle birlikte evde () Arkadaşlarla evde

() Akrabalarla evde () Yurtta

Bugün kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

() Çok kötü () Kötü () Orta () İyi () Mükemmel

Ek 6a: Beyin Fırtınası Problemi ve Yönergesi

Beyin fırtınası tekniği, yeni teknolojileri, programları veya ürünleri (örn; otomobilleri, ev eşyalarını, reklam sloganlarını v.b.) geliştirmek için kullanılmaktadır. Beyin fırtınası tekniği kolayca anlaşılır ve kullanılabilir özelliktedir. Sizden istenen şey, aşağıda verilen beyin fırtınası kurallarını verilen konu üzerinde düşüncelerinizi üretirken kullanmaktır. Bu kurallar şunlardır:

- 1. Düşüncelerinizi eleştirmeyin.** Kendinizin veya başkalarının düşüncelerini iyi ya da kötü olarak eleştirmekten kaçınınız. “Bu düşünce iyidir veya kötüdür” diye yargılamayın.
- 2. Aklınıza gelen her düşünceyi yazınız.** Verilen konuyla ilgili çağrışım yapan veya aklınıza gelen her düşünceyi yazınız. Çağrışım yaptığınız ya da aklınıza gelen düşünceler uçuk ya da çok orijinal olabilir.
- 3. Ne kadar düşünce üretirseniz o kadar iyidir.** Önemli olan düşüncelerin sayısıdır, kalitesi değil. Kaliteye özen göstermeksizin çok sayıda düşünce üretmeye çalışınız.
- 4. Ürettiğiniz düşünceleri birleştirin ya da diğer düşüncelerle birlikte geliştiriniz.** Daha önce ürettiğiniz düşünceler ile sonradan ürettiğiniz düşünceleri birleştirerek yeni düşünceler oluşturmaya çalışınız.

Masanızda 25 küçük kağıt bulunmaktadır. Her bir kağıda size verilen kalemle **sadece bir düşünce** yazınız. Kalemınızı oturum boyunca değiştirmeyiniz. **Yazdıktan sonra arkadaşınıza uzatınız.** Arkadaşınızdan gelen kağıt üzerindeki düşünceyi okuyarak **kendi düşüncenizi ekleyiniz.** Her bir kağıtta 2 düşünce olmalıdır. Üzerinde iki düşünce olan kağıtları masanın ortasında biriktiriniz. **Boşkağıtlara düşüncelerinizi yazmaya ve arkadaşınıza vermeye devam ediniz.** Kısa cümleler yeterlidir. Uzun cümle ve açıklamalar yapmayınız. Yazarken dilbilgisi kuralları (nokta, virgül v.b.) ve heceleme konusunda endişelenmeyiniz.

KONU:Yukarıda verilen beyin fırtınası kurallarını kullanarak **aile üyeleri arasındaki iletişimi arttırmak ile ilgili çok sayıda düşünce veya fikrinizi yazınız.** Örneğin; empati kurma, dikkatli dinleme, sözünü kesmeme vb.)

Süreniz: **12 dakikadır.**

Şu an kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100
Sakin Endişeli

Ek 6b: Beyin Fırtınası Problemi ve Yönergesi

Beyin fırtınası tekniği, yeni teknolojileri, programları veya ürünleri (örn; otomobilleri, ev eşyalarını, reklam sloganlarını v.b.) geliştirmek için kullanılmaktadır. Beyin fırtınası tekniği kolayca anlaşılır ve kullanılabilir özelliktedir. Sizden istenen şey, aşağıda verilen beyin fırtınası kurallarını verilen konu üzerinde düşüncelerinizi üretirken kullanmaktır. Bu kurallar şunlardır:

1. **Düşüncelerinizi eleştirmeyin.** Kendinizin veya başkalarının düşüncelerini iyi ya da kötü olarak eleştirmekten kaçınınız. “Bu düşünce iyidir veya kötüdür” diye yargılamayın.
2. **Aklınıza gelen her düşünceyi yazınız.** Verilen konuyla ilgili çağrışım yapan veya aklınıza gelen her düşünceyi yazınız. Çağrışım yaptığınız ya da aklınıza gelen düşünceler uçuk ya da çok orijinal olabilir.
3. **Ne kadar düşünce üretirseniz o kadar iyidir.** Önemli olan düşüncelerin sayısıdır, kalitesi değil. Kaliteye özen göstermeksizin çok sayıda düşünce üretmeye çalışınız.
4. **Ürettiğiniz düşünceleri birleştirin ya da diğer düşüncelerle birlikte geliştiriniz.** Daha önce ürettiğiniz düşünceler ile sonradan ürettiğiniz düşünceleri birleştirerek yeni düşünceler oluşturmaya çalışınız.

Masanızda 25 küçük kağıt bulunmaktadır. Her bir kağıda size verilen kalemle **sadece bir düşünce** yazınız. Kalemınızı oturum boyunca değiştirmeyiniz. **Yazdıktan sonra arkadaşınıza uzatınız.** Arkadaşıңызdan gelen kağıt üzerindeki düşünceyi okuyarak **kendi düşüncenizi ekleyiniz.** Her bir kağıtta 2 düşünce olmalıdır. Üzerinde iki düşünce olan kağıtları sıranın ortasında biriktiriniz. **Boşkağıtlara düşüncelerinizi yazmaya ve arkadaşınıza vermeye devam ediniz.** Kısa cümleler yeterlidir. Uzun cümle ve açıklamalar yapmayınız. Yazarken dilbilgisi kuralları (nokta, virgül v.b.) ve heceleme konusunda endişelenmeyiniz.

KONU: Yukarıda verilen beyin fırtınası kurallarını kullanarak **kadın cinayetlerini ve kadına yönelik şiddeti önlemek için çok sayıda düşünce veya fikrinizi yazınız.** (Örneğin; Öfke kontrol eğitimleri verilmeli, başvuru, ya da yardım merkezleri artırılmalı, broşür dağıtılmalı vb.)

Süreniz: **12 dakikadır.**

Şu an kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100
Sakin Endişeli

Ek 6c: Beyin Fırtınası Problemi ve Yönergesi

Beyin fırtınası tekniği, yeni teknolojileri, programları veya ürünleri (örn; otomobilleri, ev eşyalarını, reklam sloganlarını v.b.) geliştirmek için kullanılmaktadır. Beyin fırtınası tekniği kolayca anlaşılır ve kullanılabilir özelliktedir. Sizden istenen şey, aşağıda verilen beyin fırtınası kurallarını verilen konu üzerinde düşüncelerinizi üretirken kullanmaktır. Bu kurallar şunlardır:

- 1. Düşüncelerinizi elestirmeyin.** Kendinizin veya başkalarının düşüncelerini iyi ya da kötü olarak eleştirmekten kaçınınız. “Bu düşünce iyidir veya kötüdür” diye yargılamayın.
- 2. Aklınıza gelen her düşünceyi yazınız.** Verilen konuyla ilgili çağrışım yapan veya aklınıza gelen her düşünceyi yazınız. Çağrışım yaptığınız ya da aklınıza gelen düşünceler uçuk ya da çok orijinal olabilir.
- 3. Ne kadar düşünce üretirsenez o kadar iyidir.** Önemli olan düşüncelerin sayısıdır, kalitesi değil. Kaliteye özen göstermeksizin çok sayıda düşünce üretmeye çalışınız.
- 4. Ürettiğiniz düşünceleri birleştirin ya da diğer düşüncelerle birlikte geliştiriniz.** Daha önce ürettiğiniz düşünceler ile sonradan ürettiğiniz düşünceleri birleştirerek yeni düşünceler oluşturmaya çalışınız.

Masanızda 25 küçük kağıt bulunmaktadır. Her bir kağıda size verilen kalemle **sadece bir düşünce** yazınız. Kalemınızı oturum boyunca değiştirmeyiniz. **Yazdıktan sonra arkadaşınıza uzatınız.** Arkadaşımsızdan gelen kağıt üzerindeki düşünceyi okuyarak **kendi düşüncenizi ekleyiniz.** Her bir kağıtta 2 düşünce olmalıdır. Üzerinde iki düşünce olan kağıtları sıranın ortasında biriktiriniz. **Boşkağıtlara düşüncelerinizi yazmaya ve arkadaşınıza vermeye devam ediniz.** Kısa cümleler yeterlidir. Uzun cümle ve açıklamalar yapmayınız. Yazarken dilbilgisi kuralları (nokta, virgül v.b.) ve heceleme konusunda endişelenmeyiniz.

KONU: Yukarıda verilen beyin fırtınası kurallarını kullanarak **ailede eşlerin daha mutlu ve uyumlu olması için neler yapılabileceğiyle ilgili çok sayıda düşünce veya fikrinizi yazınız.** (Örneğin; eşin isteklerine duyarlı olma, birlikte vakit geçirme, duygudaşlık (empati) vb.)

Süreniz: **12 dakikadır.**

Şu an kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100
Sakin Endişeli

Ek 7: Geribildirim Formu

Aşağıdaki sorular, beyin fırtınası problemi üzerinde çalışırken edindiğiniz deneyimleri değerlendirmektedir. Lütfen size en uygun seçeneği (rakamı) yuvarlak içine alınız. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Sizi en iyi ifade ettiğini düşündüğünüz seçenek bizim için doğru kabul edilmektedir. Lütfen her bir maddeyi işaretleyiniz, boş seçenek bırakmayınız.

1) Kendi başınıza ürettiğiniz düşüncelerin sayısını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çok az Orta Çok fazla
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

2) Çalışma arkadaşınızla toplamda ürettiğiniz düşüncelerin sayısını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çok az Orta Çok fazla
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

3) Kendi başınıza ürettiğiniz düşüncelerin kalitesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çok az Orta Çok fazla
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

4) Çalışma arkadaşınızla toplamda ürettiğiniz düşüncelerin kalitesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çok az Orta Çok fazla
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

5) Çalıştığımız beyin fırtınası problemini kendi açısından değerlendiriniz.

Hoşlanmadım Nötr Çok hoşlandım
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

İyi değildim Nötr Çok iyiydim
 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

İlginç değil Nötr Çok ilginç
 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

6) Beyin fırtınası görevinde daha fazla düşünce üretmek için ne kadar çaba gösterdiniz?

Çok az Orta Çok fazla
 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

7) Konu üzerinde düşüncelerinizi üretirken kendinizi ne kadar rahat hissettiniz?

Çok az Orta Çok fazla
 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

8) Konu üzerinde düşüncelerinizi üretirken kendinizi ne kadar kaygılı hissettiniz?

Çok az Orta Çok fazla
 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

9) Çalışma arkadaşınızın düşünceleriyle kendi düşünceleriniz ne kadar benzerdi?

Çok az Orta Çok fazla
 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

10) Gerçek düşüncelerinizi çalışma arkadaşınıza ne derece ifade edebildiniz?

Çok az Orta Çok fazla
 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

11) Gerçek düşüncelerinizi çalışma arkadaşınıza ifade etmede veya yazmada ne kadar istekliydiniz?

Çok az Orta Çok fazla
 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ek 8: Son Bilgilendirme Formu

Bu araştırmada aileyle ilgili dūřüncelerinizi yazdınız. Dūřüncelerinizi arkadaşınızla paylaşmanız istendi. Yapılan araştırmalar söz konusu konularda psikolojik bir rahatsızlık yaşanmadığını göstermektedir. Sizi olumsuz etkileyebilecek herhangi bir durum olmayacaktır.

Anket doldurmak ve beyin fırtınasına katılmak pek çok kişinin eğlenceli bulduğu bir etkinliktir. Verilen konu ile ilgili istenilenler gündelik hayatta karşılaşılan duygulanım ve düşünce yumağından farklı değildir.

Bu araştırmaya katıldığınız için alacağınız araştırma kredisi notlarınıza eklenecektir. Araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederiz.

Son olarak araştırmamız devam etmektedir. ***LÜTFEN 2 hafta boyunca araştırmaya katılmayan kişilere çalışma hakkında ayrıntılı bilgi vermeyiniz.***

Araştırma sonuçları hakkındaki bilgilerin final döneminde açıklanması planlanmaktadır. Henüz işlemler deneme aşamasında olduğu ve elimizde standart bir ölçüt olmadığı için şimdilik performansınız hakkında bilgi veremeyeceğiz.

Araştırmamıza katılımınız ve bilime katkınız için çok TEŞEKKÜR EDERİZ.

EK 9: Etik Kurul Onayı

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Funda KARCOĞLU
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Psikoloji ABD

Sayın Funda KARCOĞLU,

"Kendini Sansürleme ve Sosyal Kaygının Beyin Fırtınası ile Yaratıcılık Üzerindeki Rolü" konulu araştırmanız ile ilgili olarak Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna 11.09.2017 tarihli yapmış olduğunuz başvuru (Protokol NO. 2017/229) kurulumuzun 18.10.2017 tarihli ve 2017/08 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

Prof. Dr. Mehmet ERYİĞİT (Üye)

Prof. Dr. Altay EREN (Üye)

Doç. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU (Üye)

Av. Zühal Demirci (Üye)